

מאימתי קורין את שמע בערבין?
משעה שהכהנים נכנסים לאכל בתרומתן,
עד סוף האשמורה הראשונה,
דברי רבי אליעזר;
וחכמים אומרים:
עד תצות;
רבן גמליאל אומר:
עד שיעלה עמוד השחר.
מעשה שפאו בנו מבית המשטה, אמרו לו:
"לא קרינו את שמע."
אמר להם:
"אם לא עלה עמוד השחר, תיבין אתם לקרות."
ולא זו בלבד, אלא כל מה שאמרו חכמים עד תצות,
מצותן עד שיעלה עמוד השחר:
הקטר תלבים ואכרים,
מצותן עד שיעלה עמוד השחר;
וכל הנאכלין ליום אחד,
מצותן עד שיעלה עמוד השחר.
אם כן, למה אמרו חכמים עד תצות?
כדי להרחיק אדם מן העבירה.
גמרא:
תנא היכא קאי דקתני מאימתי?
ותו, מאי שנא דתני דערבית ברישא?
לתני דשחרית ברישא!
תנא אקרא קאי, דכתיב:
"בשכר ובקומך",
וחכי קתני:
זמן קריאת שמע השכיבה אימת?
משעה שהכהנים נכנסין לאכל בתרומתן.

וְאִי בְעִית, אִימָא:

יְלִיף מְבַרְיָתוֹ שֶׁל עוֹלָם הַכְּתִיב:

”וַיְהִי עֶרֶב, וַיְהִי בֹקֶר, יוֹם אֶחָד.”

אִי הָכִי, סִיפָא דְקַתְנִי:

5

”בְּשַׁחַר מְבַרְיָ שְׁתֵּים לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ,

וּבְעֶרֶב מְבַרְיָ שְׁתֵּים לְפָנֶיהָ וְשְׁתֵּים לְאַחֲרֶיהָ,”

לְתַנִּי דְעֶרְבִית בְּרִישָׁא!

תְּנָא פְּתַח בְּעֶרְבִית וְהִדְר תְּנִי בְּשַׁחֲרִית,

עַד דְּקָאִי בְּשַׁחֲרִית, פְּרִישׁ מְלִי דְשַׁחֲרִית,

10

וְהִדְר פְּרִישׁ מְלִי דְעֶרְבִית.

אָמַר מָר:

”מְשַׁעָה שְׁהַפְּהֵנִים נִכְנָסִים לְאָכַל בְּתְרוּמָתָן,”

מְכַדִּי, כְּהֵנִים, אִימַת קָא אָכְלִי תְרוּמָה?

15

מְשַׁעַת צָאֵת הַכּוֹכְבִים;

לְתַנִּי מְשַׁעַת צָאֵת הַכּוֹכְבִים!

מִלְתָּא אַנְבַּ אֲרַחֲיָה קַמְשַׁמְעַ לָן:

כְּהֵנִים, אִימַת קָא אָכְלִי בְתְרוּמָה, מְשַׁעַת צָאֵת הַכּוֹכְבִים,

וְהָא קַמְשַׁמְעַ לָן דְּכַפְרָה לָא מְעַכְבָּא, כְּדַתְנִיָּא,

20

”וּבָא הַשְּׁמֶשׁ וְטָהַר,”

בִּיאַת שַׁמְשׁוֹ מְעַכְבְּתוֹ מִלְאָכּוֹל בְּתְרוּמָה,

וְאִין כְּפַרְתּוֹ מְעַכְבְּתוֹ מִלְאָכּוֹל בְּתְרוּמָה.

וּמַמַּאי דְּהָאִי ”וּבָא הַשְּׁמֶשׁ” בִּיאַת הַשְּׁמֶשׁ,

וְהָאִי ”וְטָהַר”, טָהַר יוֹמָא? [ב:]

25

דְּלִמָּא בִּיאַת אֲוֵרוֹ הוּא, וּמַמַּאי ”וְטָהַר”, טָהַר גְּבַרְכָּא!

אָמַר רַבָּה בְּרַב רַב שִׁילָא:

אִם כֵּן, לִימָא קַרָּא וְיָטָהַר!

מַמַּי ”וְטָהַר”, טָהַר יוֹמָא, כְּדָאֲמַרִי אֲנָשִׁי:

אֶעֱרַב שַׁמְשָׁא וְאֲדַפִּי יוֹמָא.

30

כְּמַעֲרָבָא, הָא דְרַבָּה בְּרַב רַב שִׁילָא לָא שְׁמִיעַ לְהוּ,

וּבְעֵוֹ מַבְעָא:

האי "ובא השמש", ביאת שמשו הוא, ומאי "וטהר", טהר יומא,
או הלמא ביאת אורו הוא, ומאי "וטהר", טהר גברא?
והדר פשוטו לה מבריתא,
מדקתני בבריתא "סימן לדבר, צאת הכוכבים",
שמע מנה ביאת שמשו הוא,
ומאי "וטהר"? טהר יומא.

5

אמר מר:

"משעה שהכהנים נכנסין לאכל בתרומתן",

10

ורמינהי:

מאימתי קורין את שמע בערבין?
משהעני נכנס לאכל פתו במלח,
עד שעה שעומד לפטר מתוך סעודתו.
סיפא ודאי פליגא אמתניתין.

15

רישא, מי לימא פליגא אמתניתין?
לא, עני וכהן חד שעורא הוא.

ורמינהי:

מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית?
משעה שבני אדם נכנסין לאכל פתן בערבי שבתות,
דברי רבי מאיר.

20

וחכמים אומרים:

משעה שהכהנים זכאין לאכל בתרומתן.
סימן לדבר צאת הכוכבים.

ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שנאמר:
"וּנְאֻחֲנוּ עֲשִׂים בַּמְּלָאכָה וְחֻצִּים מְחֻזְּקִים בְּרִמְחִים,
מעלות השחר עד צאת הכוכבים",

25

ואומר:

"והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה".

מאי "ואומר"?

30

וכי תימא, מפי ערבא שמשא, ליליא הוא,
ואינהו דמתשכי ומקדמי!

תא שמע "והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה".

קא סלקא דעתך דעני וכני אדם תד שעורא הוא,
ואי אמרת עני וכהן תד שעורא הוא,
חכמים הינו רבי מאיר!

5 אלא שמע מנה, עני שעורא לחוד וכהן שעורא לחוד.
לא, עני וכהן תד שעורא הוא,
ועני וכני אדם לאו תד שעורא הוא.

ועני וכהן תד שעורא הוא?
10 ורמינהי:

מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין?
משעה שקדש היום בערבי שבתות,
דברי רבי אליעזר.
רבי יהושע אומר:

15 משעה שהכהנים מטהרים לאכל בתרומתן.
רבי מאיר אומר:

משעה שהכהנים טובלין לאכל בתרומתן.
אמר לו רבי יהודה:

נהלא כהנים מבעוד יום הם טובלים!
רבי חנינא אומר:

20 משעה שעני נכנס לאכל פתו במלח.
רבי אחאי, ואמרי לה רבי אחא, אומר:
משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב.

ואי אמרת עני וכהן תד שעורא הוא,
25 רבי חנינא הינו רבי יהושע!
אלא, לאו שמע מנה שעורא דעני לחוד ושעורא דכהן לחוד?
שמע מנה.

הי מניהו מאחר?
30 מסתברא דעני מאחר,
דאי אמרת דעני מקדם,
רבי חנינא הינו רבי אליעזר!

אָלֵא, לָאוּ שְׁמַע מִנָּה דְעָנִי מְאָחֵר?
שְׁמַע מִנָּה.

אָמַר מָר:

5

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה:

וְהֵלֵא פְהֵינִים מִבְּעוֹד יוֹם הֵם טוֹבְלִים!

שְׁפִיר קָאָמַר לִיה רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי מֵאִיר!

וְרַבִּי מֵאִיר, הָכִי קָאָמַר לִיה:

מִי סְבַרְתָּ דְאָנָא אַבִּין תְּשַׁמְשׁוֹת דִּידָךְ קָא אָמִינָא?

10

אָנָא אַבִּין תְּשַׁמְשׁוֹת דְרַבִּי יוֹסִי קָא אָמִינָא,

דְאָמַר רַבִּי יוֹסִי:

בֵּין תְּשַׁמְשׁוֹת כְּהַרְף עֵין,

זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא וְאִי אֶפְשָׁר לְעֲמוֹד עָלָיו. [ג.]

קְשִׁיא דְרַבִּי מֵאִיר אֲדַרְבִּי מֵאִיר!

15

תְּרִי תַנְאִי אַלְבָּא דְרַבִּי מֵאִיר.

קְשִׁיא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲדַרְבִּי אֱלִיעֶזֶר!

תְּרִי תַנְאִי אַלְבָּא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

וְאִי בְעֵית, אִימָא:

רִישָׁא לָאוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא.

20

עַד סוּף הָאֲשַׁמְרָה.

מֵאִי קְסָבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר?

אִי קְסָבֵר שְׁלֵשׁ מְשֻׁמְרוֹת הָוִי הַלֵּילָה,

25

לִימָא עַד אַרְבַּע שְׁעוֹת!

וְאִי קְסָבֵר אַרְבַּע מְשֻׁמְרוֹת הָוִי הַלֵּילָה,

לִימָא עַד שְׁלֵשׁ שְׁעוֹת!

לְעוֹלָם קְסָבֵר שְׁלֵשׁ מְשֻׁמְרוֹת הָוִי הַלֵּילָה,

וְהָא קָא מְשַׁמַּע לֵן דְאִיכָא מְשֻׁמְרוֹת בְּרִיקֵעָא,

30

וְאִיכָא מְשֻׁמְרוֹת בְּאַרְעָא, דְתַנְאִי:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר:

שֶׁלֶשׁ מִשְׁמְרוֹת הָיוּ תְּלִילָה,
וְעַל כָּל מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר
יּוֹשֵׁב הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׂוֹאֵג כְּאַרְיֵ, שְׂנֵאָמֵר:
"יֵי מִמְרוֹם יִשְׂאָג וּמִמְעוֹן קִדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ,
5 שְׂאֵג יִשְׂאָג עַל נְוֵהוּ".
וְסִימָן לְדַבָּר:
מִשְׁמֵרָה רְאוּשׁוֹנָה, חֲמוֹר נוֹעֵר;
שְׁנֵיָה, כְּלָבִים צוֹעֲקִים;
שְׁלִישִׁית, תִּינוּק יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ,
10 וְאַשָּׁה מִסִּפְרַת עִם בְּעֵלָה.
מֵאֵי קָא חֲשִׁיב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר?
אֵי תַחֲלַת מִשְׁמְרוֹת קָא חֲשִׁיב,
תַּחֲלַת מִשְׁמֵרָה רְאוּשׁוֹנָה, סִימָנָא לְמָה לִּי, אֶרְתָּא הוּא!
אֵי סוּף מִשְׁמְרוֹת קָא חֲשִׁיב,
15 סוּף מִשְׁמֵרָה אַחֲרוֹנָה לְמָה לִּי סִימָנָא, יִמָּא הוּא!
אֱלָא חֲשִׁיב סוּף מִשְׁמֵרָה רְאוּשׁוֹנָה,
וְתַחֲלַת מִשְׁמֵרָה אַחֲרוֹנָה,
וְאִמְצָעִית דְּאִמְצָעִיתָא.
וְאֵי בְּעִית, אִימָא:
20 כְּלָהּוּ סוּף מִשְׁמְרוֹת קָא חֲשִׁיב,
וְכִי תִימָא אַחֲרוֹנָה לֹא צְרִיךְ, לְמֵאֵי נִפְקָא מִנָּה?
לְמִקְרֵי קְרִיאַת שְׁמַע,
לְמֵאֵן דְּגַנִּי בְּבֵית אָפֶל וְלֹא יָדַע זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע אִימַת:
כִּינֵן דְּאַשָּׁה מִסִּפְרַת עִם בְּעֵלָה וְתִינוּק יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ,
25 לִיקוּם וְלִקְרֵי.
אַמֵּר רַב יִצְחָק בְּרִי שְׁמוּאֵל מִשְׁמִיָּה דְרַב:
שֶׁלֶשׁ מִשְׁמְרוֹת הָיוּ תְּלִילָה,
וְעַל כָּל מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר
יּוֹשֵׁב הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׂוֹאֵג כְּאַרְיֵ וְאוֹמֵר:
30 אוֹי לְבָנִים שְׂבַעֲוֹנוֹתֵיהֶם הִחֲרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי
וְשָׂרַפְתִּי אֶת הַיְכָלִי,
וְהַגְלִיתִים לְבֵין אַמּוֹת הָעוֹלָם!

אָמַר רַבִּי יוֹסִי:
 פַּעַם אַחַת, הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ,
 5 וְנִכְנַסְתִּי לְחֶרֶבָה אַחַת מִחֶרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם לְהִתְפַּלֵּל.
 בָּא אֵלָיָהּ זְכוּר לְטוֹב וְשָׁמַר לִי עַל הַפֶּתַח,
 עַד שֶׁסִּימַמְתִּי תַפְלְתִּי.
 לְאַחַר שֶׁסִּימַמְתִּי תַפְלְתִּי אָמַר לִי:
 שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי!
 10 וְאָמַרְתִּי לוֹ:
 שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי וּמִוֹרֵי!
 וְאָמַר לִי:
 בְּנִי, מִפְּנֵי מָה נִכְנַסְתָּ לְחֶרֶבָה זֹאת?
 אָמַרְתִּי לוֹ:
 15 לְהִתְפַּלֵּל.
 וְאָמַר לִי:
 הֲיֵה לָךְ לְהִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ!
 וְאָמַרְתִּי לוֹ:
 מִתִּירָא הָיִיתִי שָׂמָא יַפְסִיקוּנִי עוֹבְרֵי דְרַכִּים.
 20 וְאָמַר לִי:
 הֲיֵה לָךְ לְהִתְפַּלֵּל תַּפְלָה קַצְרָה!
 בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לְמַדְתִּי מִמְּנוֹ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים:
 לְמַדְתִּי שָׂאִין נִכְנַסִין לְחֶרֶבָה,
 וְלַמְדִּיתִי שְׂמַתְפַּלְלִין בַּדֶּרֶךְ,
 25 וְלַמְדִּיתִי שְׂמַתְפַּלְלִין בַּדֶּרֶךְ מִתְפַּלֵּל תַּפְלָה קַצְרָה.
 וְאָמַר לִי:
 בְּנִי, מָה קוֹל שְׂמַעְתָּ בְּחֶרֶבָה זֹאת?
 וְאָמַרְתִּי לוֹ:
 שְׂמַעְתִּי בַת קוֹל שְׂמַנְהֶמַת פִּיזְנָה וְאוֹמְרַת:
 30 אוֹי לְבָנִים שְׂבַעוֹנוּתִיהֶם הִחֲרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי,
 וְשָׂרַפְתִּי אֶת הַיְכָלִי,
 וְהַגְלִיתִים לְבֵין הָאָמוֹת.

וְאָמַר לִי:

חַיִּיךָ וְחַיִּי רֵאשֶׁךָ!

לֹא שָׁעָה זֹאת בְּלִבְךָ אוֹמֶרֶת כָּךְ,

אַלֵּא בְּכָל יוֹם וַיּוֹם שְׁלֹשׁ פְּעָמִים אוֹמֶרֶת כָּךְ,

וְלֹא זֹאת בְּלִבְךָ,

אַלֵּא בְּשָׁעָה שִׁישְׁרָאֵל נִכְנָסִין לְבֵיתִי כְּנִסְיוֹת וּלְבֵיתִי מִדְּרָשׁוֹת,

וְעוֹנִין "יְהֵא שְׁמוֹ הַגְּדוֹל מִבְּרַךְ",

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַעֵנֵעַ רֵאשׁוֹ וְאוֹמֵר:

אֲשֶׁרֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁמְקַלְסִין אוֹתוֹ בְּבֵיתוֹ כָּךְ!

מֵה לֹו לְאָב שְׁהַגְּלָה אֶת בְּנָיו,

וְאוֹי לְהֵם לְבָנִים שְׁגָלוּ מֵעַל שְׁלֹתָן אָבִיהֶם!

תָּנוּ רַבָּנָן:

מִפְּנֵי שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים אֵין נִכְנָסִין לְחֶרֶבָה:

מִפְּנֵי חֶשֶׁד, מִפְּנֵי הַמַּפְלֵת וּמִפְּנֵי הַמְּזִיקִין.

מִפְּנֵי חֶשֶׁד, וְתַפּוּק לִיָּה מִשׁוּם מַפְלֵת! [ג:]

בְּתַדְתָּא.

וְתַפּוּק לִיָּה מִשׁוּם מְזִיקִין!

בְּתַרֵּי.

אֵי בְּתַרֵּי, חֶשֶׁד נִמֵּי לִיכָא!

בְּתַרֵּי וּפְרִיצֵי.

מִפְּנֵי הַמַּפְלֵת, וְתַפּוּק לִיָּה מִשׁוּם חֶשֶׁד וּמְזִיקִין!

בְּתַרֵּי וּכְשָׂרֵי.

מִפְּנֵי הַמְּזִיקִין, וְתַפּוּק לִיָּה מִפְּנֵי חֶשֶׁד וּמַפְלֵת!

בְּחֶרֶבָה תַדְתָּא וּבְתַרֵּי וּכְשָׂרֵי.

אֵי בְּתַרֵּי, מְזִיקִין נִמֵּי לִיכָא!

בְּמִקוּמָן, חִישִׁינָן.

וְאֵי בְּעֵית, אֵימָא:

לְעוֹלָם בְּתַד וּבְחֶרֶבָה תַדְתָּא, דְּקָאֵי בְּדַבְרָא,

דְּהִתָּם מִשׁוּם חֶשֶׁד לִיכָא, דְּהָא אֲשֶׁה בְּדַבְרָא לֹא שְׂכִיחָא,

וּמִשׁוּם מְזִיקִין אֵיכָא.

תנו רבנן:

ארבע משמרות הוי הלילה,

דברי רבי.

רבי נתן אומר:

שלוש.

5

מאי טעמא דרבי נתן?

דכתיב:

”ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה,

ראש האשמרת התיכונה”.

10

תנא:

אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה.

ורבי, מאי תיכונה?

אחת מן התיכונות.

ורבי נתן, מי כתיב תיכונה מהתיכונות? תיכונה כתיב!

15

מאי טעמא דרבי?

אמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי:

כתוב אחד אומר:

”תצות לילה אקום להודות לך, על משפטי צדקך”,

וכתוב אחד אומר:

20

”קדמו עיני אשמרות”.

הא כיצד?

ארבע משמרות הוי הלילה.

ורבי נתן סבר לה כרבי יהושע, דתנן:

רבי יהושע אומר:

25

עד שלש שעות,

שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות.

שית הליליא ותרתי דיממא הוו להו שתי משמרות.

רב אשי אומר:

משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו.

30

ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי:

אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת.

אמר רבי אבא בר כהנא:
לא אמרן אלא בדברי תורה,
אבל מלי דעלמא, לית לן בה.
ואיכא דאמרי, אמר רבי אבא בר כהנא:
לא אמרן אלא אפלו בדברי תורה,
וכל שפן מלי דעלמא.

5

ודוד, בפלגא דליליא הנה קאי!
מאתא הנה קאי, דכתיב:
"קדמתי בנשף נאשועה".
וממאי דהאי נשף ארתא הוא?
דכתיב:

10

"בנשף בערב יום, באישון לילה נאפלה".
אמר רבי אושעיא אמר רבי אחא:
הכי קאמר:

15

מעולם לא עבר עלי תצות לילה בשנה.
רבי זירא אמר:
עד תצות לילה, הנה מתנמנם פסוס;
מכאן ואילך, הנה מתגבר פארי.
רב אשי אמר:

20

עד תצות לילה, הנה עוסק בדברי תורה;
מכאן ואילך, בשירות ותשבחות.
ונשף, ארתא הוא! הא נשף צפרא הוא, דכתיב:
"ויכם הוד מהנשף ועד הערב למחרתם".

25

מאי, לאו מצפרא ועד ליליא?
לא, מארתא ועד ארתא.
אי הכי, לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב!
אלא אמר רבא:

30

תרי נשפי הוו,
נשף ליליא ואתי יממא, נשף יממא ואתי ליליא.

ודוד, מי הנה ידע פלגא דליליא אימת?

השָׁתָא, מִשָּׁה רַבִּינוּ לָא הָוה יָדַע, דְּכַתִּיב:

”פְּחָצוֹת הַלֵּילָה אָנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם”.

מֵאֵי פְּחָצוֹת?

אֵילִימָא דַּאֲמַר לֵיהּ קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא ”פְּחָצוֹת”,

5

מִי אֵיפֹא סַפְקָא קָמִי שְׂמִיָּא?

אֵלָא דַּאֲמַר לֵיהּ ”פְּחָצוֹת”, וְאֵתָא אִיהוּ וְאֲמַר ”פְּחָצוֹת”.

אֵלְמָא מְסַפְקָא לֵיהּ, וְדוּד הָוה יָדַע!

דְּוֹד, סִימְנָא הָוה לֵיהּ,

דַּאֲמַר רַב אַחָא בַר בִּזְנָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא:

10

כְּנֹר הָיָה תְּלוּי לְמַעְלָה מִמְטָתוֹ שֶׁל דָּוִד,

וְכִינּוֹן שֶׁהֵגִיעַ חֲצוֹת לַיְלָה,

בָּא רוּחַ צְפוֹנִית וְנוֹשְׁבֶת בּוֹ וּמְנַגֵּן מֵאֲלִיו.

מִיָּד הָיָה עוֹמֵד וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, עַד שֶׁעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר.

כִּינּוֹן שֶׁעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר, נִכְנָסוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אֶצְלוֹ.

15

אָמְרוּ לוֹ:

אֲדוּגְיִנוּ הַמְּלָךְ, עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין פְּרֻנְסָה!

אָמַר לָהֶם:

לְכוּ וְהִתְפְּרַנְסוּ זֶה מִזֶּה!

אָמְרוּ לוֹ:

20

אֵין הַקָּמֶץ מִשְׁבִּיעַ אֶת הָאָרֶץ,

וְאֵין הַבּוֹר מִתְמַלֵּא מִחֲלִיתוֹ!

אָמַר לָהֶם:

לְכוּ וּפְשְׁטוּ יְדֵיכֶם בְּגָדוֹד!

מִיָּד יוֹעֲצִים בְּאַחִיתְפָּל,

25

וְנִמְלְכִין בְּסִנְהֶדְרִין, וְשׁוֹאֲלִין בְּאוּרֵים וְתַמִּים.

אָמַר רַב יוֹסֵף:

מֵאֵי קָרָא?

”וְאַחֲרֵי אַחִיתְפָּל יְהוּדַע בֶּן בְּנִיָּהוּ וְאַבְיָתָר, וְשָׂר צָבָא לְמֶלֶךְ, יוֹאֵב”.

אַחִיתְפָּל, זֶה יוֹעֵץ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר:

30

”וְעַצַּת אַחִיתְפָּל אֲשֶׁר יַעֲזֵן בְּיָמֵם הָהֵם,

כְּאֲשֶׁר יִשְׁאֵל אִישׁ בְּדַבַּר הָאֱלֹהִים”.[ד.]

בְּנִיָּהוּ בֶן יְהוּדַע, זֶה סִנְהֶדְרִין,

וְאֶבְיָתָר, אֵלּוּ אֹרִיִם וְתַמִּים.

וְכֵן הוּא אֹמֵר:

"וּבִנְיָה בֶּן יְהוֹדָע עַל הַכֶּרֶתִי וְעַל הַפְּלִתִי".

וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם כֶּרֶתִי וּפְלִתִי?

5

כֶּרֶתִי, שְׁפוּרֹתִים דְּבָרֵיהֶם;

פְּלִתִי, שְׁמִפְלָאִים בְּדַבְרֵיהֶם.

וְאַחַר כֵּן, "שֶׁר צָבָא לְמַלְךְ, יוֹאֵב".

אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אֲדָא,

וְאָמְרִי לֵה אָמַר רַב יִצְחָק בְּרִיָּה דְרַב אִידִי:

10

מֵאֵי קָרָא?

"עוֹרָה כְּבוֹדִי, עוֹרָה הַנִּבֵּל וְכִנּוּר, אָעִירָה שְׁחָר".

רַבִּי זִירָא אָמַר:

מִשָּׁה לְעוֹלָם הָנָה יָדַע, וְדוֹד נָמִי הָנָה יָדַע,

15

וְכִיּוֹן דְּדוֹד הָנָה יָדַע, כִּנּוּר לָמָּה לִּיהָ?

לְאַתְעוּרִי מִשְׁנֵתִיָּה.

וְכִיּוֹן דְּמִשָּׁה הָנָה יָדַע, לָמָּה לִּיהָ לְמִימַר כְּחֻצוֹת?

מִשָּׁה קָסַבְר, שְׁמָא יִטְעוּ אֶצְטַגְנִינִי פְרַעָה וְיִאמְרוּ,

מִשָּׁה בְּדָאֵי הוּא.

20

דְּאָמַר מָר:

לְמַד לְשׁוֹנֵף לֹמַר אִינִי יוֹדָע,

שְׁמָא תַתְּבַדָּה וְתִאָחַז.

רַב אֶשְׁי אָמַר:

בְּפִלְגָא אַרְתָּא דְתַלְיִסַר נִגְהִי אַרְבָּסַר הָנָה קָאֵי,

25

וְהִכִּי קָאֵמַר מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל:

אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,

לְמַחֵר כְּחֻצוֹת הַלֵּלָה

כִּי הָאֲדָנָא, אֲנִי יוֹצֵא בְחוּף מַצְרַיִם.

30

"לְדוֹד, שְׁמָרָה נִפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי".

לֹאֵי וְרַבִּי יִצְחָק,

תַּד אָמַר:

כָּךְ אָמַר דָּוִד לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חָסִיד אָנִי?
שָׁפַל מַלְכֵי מְזֻרָח וּמַעֲרָב יְשָׁנִים עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת,
וְאָנִי, "חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ".

5

וְאִידֶךָ:

כָּךְ אָמַר דָּוִד לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חָסִיד אָנִי?

שָׁפַל מַלְכֵי מְזֻרָח וּמַעֲרָב,

יּוֹשְׁבֵים אֲגִדּוֹת אֲגִדּוֹת בְּכַבּוּדָם,

10

וְאָנִי, יְדֵי מַלְכָּלוֹת בָּדָם וּבִשְׁפִיר וּבִשְׁלֵיָא,

כְּדֵי לְטַהֵר אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ.

וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא כֹּל מַה שְׁאָנִי עוֹשֶׂה,

אָנִי נִמְלָךְ בְּמִפְיִבְשֶׁת רַבִּי וְאוֹמֵר לוֹ:

מִפְיִבְשֶׁת רַבִּי, יָפָה דְנַתִּי?

15

יָפָה חִיבַתִּי? יָפָה זְכִיתִי?

יָפָה טַהֲרַתִּי? יָפָה טַמְאַתִּי?

וְלֹא בּוֹשֶׁתִי.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיָּה דְרַב אִידִי:

מֵאֵי קָרָא?

20

"וְאִדְבַּרְהָ בְּעִדְתֶּיךָ נִגְדַּד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ".

תַּנָּא:

לֹא מִפְיִבְשֶׁת שְׁמוֹ, אֵלֶּא אִישׁ בִּשְׁת שְׁמוֹ,

וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ מִפְיִבְשֶׁת?

25

שְׁהִיָּה מִבֵּישׁ פָּנָי דָּוִד בְּהִלְכָהּ.

לְפִיכָךְ זָכָה דָּוִד וַיֵּצֵא מִמְּנוֹ פְּלֶאֶב.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

לֹא פְּלֶאֶב שְׁמוֹ אֵלֶּא דְנִיָּאל שְׁמוֹ.

וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּלֶאֶב?

30

שְׁהִיָּה מַכְלִים פָּנָי מִפְיִבְשֶׁת בְּהִלְכָהּ.

וְעֲלִיו אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻכְמָתוֹ:

"בְּנִי אִם חָכַם לְבָרְךָ יִשְׁמַח לְבִי גַם אָנִי".

ואומר:

"חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר".

ודוד, מי קרי לנפשיה חסיד?

5

והכתיב:

"לולא האמנתי לראות בטוב יי בארץ תיים",

ותנא משמיה דרבי יוסי:

למה נקוד על "לולא"?

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא:

10

רבנו של עולם, מבטח אני בך

שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבא,

אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו,

שמא יגרם החטא.

כדברי יעקב בר אבדי, דרבי יעקב בר אבדי רמי:

15

כתיב:

"והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך".

וכתיב:

"ניירא יעקב מאד".

אמר, שמא יגרם החטא.

20

כדתנא:

"עד יעבר עמך יי, עד יעבר עם זו קנית".

"עד יעבר עמך יי", זו ביאה ראשונה;

"עד יעבר עם זו קנית", זו ביאה שניה.

מכאן אמרו חכמים:

25

ראויים היו ישראל לעשות להם נס בימי עזרא,

כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון,

אלא שגרם החטא.

וחכמים אומרים:

30

עד תצות.

חכמים, כמאן סבירא להו?

אי כרבי אליעזר סבירא להו, לימרו כרבי אליעזר! [ד:]
ואי כרבן גמליאל סבירא להו, לימרו כרבן גמליאל!
לעולם כרבן גמליאל סבירא להו,
וקא דקא אמרי עד תצות,
כדי להרחיק את האדם מן העברה.
כדתנא:

5

תכמים עשו סיג לדבריהם,
כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר:
אלף לביתי ואכל קמעה ואשתה קמעה ואישן קמעה,
ואחר כך אקרא קריאת שמע, ואתפלל.
וחוטפתו שנה, ונמצא ישן כל הלילה.
אבל אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הפנסת.
אם רגיל לקרות, קורא, ואם רגיל לשנות, שונה,
וקורא קריאת שמע ומתפלל, ואוכל פתו ומברך.
וכל העובר על דברי תכמים חייב מיתה.
מאי שנא בכל הכתא, דלא קתני "חייב מיתה",
ומאי שנא הכא, דקתני "חייב מיתה"?
איבעית, אימא משום דאיכא אנס שנה,
ואיבעית, אימא לאפוקי ממאן דאמר "תפלת ערבית רשות".
קא משמע לן דחובה.

10

15

20

אמר מר:

"קורא קריאת שמע ומתפלל",

מסיע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן:

איזהו בן העולם הבא?

זה הסומך גאלה לתפלה של ערבית.

רבי יהושע בן לוי אומר:

תפלות באמצע תקנום.

במאי קא מפלגי?

אי בעית, אימא קרא, איבעית, אימא סברא.

איבעית, אימא סברא,

דרבי יוחנן סבר:

25

30

גאלה מארתא נמי הוי,
אלא גאלה מעליתא לא הויא אלא עד צפרא.
ורבי יהושע בן לוי סבר:
פיון הלא הויא אלא מצפרא, לא הויא גאלה מעליתא.
5 ואי בעית, אימא קרא,
ושניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב:
"בשכבך ובקומך",
רבי יוחנן סבר:
מקיש שכיבה לקימה:
10 מה קימה קריאת שמע ואחר כך תפלה,
אף שכיבה נמי, קריאת שמע ואחר כך תפלה.
רבי יהושע בן לוי סבר:
מקיש שכיבה לקימה:
מה קימה קריאת שמע סמוך למטתו,
15 אף שכיבה נמי, קריאת שמע סמוך למטתו.
מתיב מר בריה דרבנא:
"בערב מברך שתים לפניך ושתים לאחריה",
ואי אמרת בעי לסמוך, הא לא קא סמוך גאלה לתפלה,
20 דהא בעי למימר "השכיבנו"!
אמרי:
פיון דתקינו רבנן "השכיבנו", כגאלה אריכתא דמיא,
דאי לא תימא הכי, שתרתית היכי מציי סמיו,
והא אמר רבי יוחנן:
25 בתחלה אומר:
"יי שפתי תפתח",
ולבסוף הוא אומר:
"יהיו לרצון אמרי פי".
אלא הָתָם, פיון דתקינו רבנן למימר "יי שפתי תפתח",
30 כתפלה אריכתא דמיא.
הָא נמי, פיון דתקינו רבנן למימר "השכיבנו",
כגאלה אריכתא דמיא.

אמר רבי אלעזר בר אבינא:
כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים,
מבטח לו שהוא בן העולם הבא.

5

מאי טעמא?

אילימא משום דאיתא בא"ל"ף ב"ת,
גימא "אשרי תמימי דרך", דאיתא בתמניא אפינ!
אלא משום דאית ביה "פוחח את ירך".
גימא הלל הגדול הכתיב ביה "נותן לחם לכל בשר"
אלא משום דאית ביה תרתי.

10

אמר רבי יוחנן:

מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי?
מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, הכתיב:
"נפלה לא תוסיף קום, בתולת ישראל".

15

במערכא מתרצי לה הכי:

נפלה ולא תוסיף לנפול עוד, קום בתולת ישראל!
אמר רב נחמן בר יצחק:

אפלו הכי, חזר דוד וסמכן ברות הקדש, שנאמר:
"סומך יי לכל הנופלים".

20

ואמר רבי אלעזר בר אבינא:

גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל,
האלו במיכאל כתיב:

25

"ניעף אלי אחד מן השרפים",

ואלו גבי גבריאל כתיב:

"והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה,
מעף ביעף נגע אלי כעת מנחת ערב".

מאי משמע דהאי "אחד" מיכאל הוא?

30

אמר רבי יוחנן:

איתא אחד אחד:

כתיב הכא:

"ויצף אלי אחד מן השרפים";

וכתיב התם:

"והנה מיכאל, אחד השרים הראשונים בא לעזרני".

5

תנא:

מיכאל באחת, גבריאל בשנים, אליהו בארבע,

ומלאך המות בשמנה,

ובשעת המגפה באחת.

10

אמר רבי יהושע בן לוי:

אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת,

מצנה לקרותה על מטתו.

אמר רב יוסף:

מאי קרא?

15

"רגזו ואל תחטאו,

אמרו בלבבכם על משפככם, ודמו סלה".

אמר רב נחמן: [ה.].

אם תלמיד חכמים הוא, אין צריך.

אמר אבבי:

20

אף תלמיד חכמים,

מבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי, כגון:

"בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי יי אל אמת".

25

אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש:

לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר:

"רגזו ואל תחטאו".

אם נצחו, מוטב, ואם לאו, יצטק בתורה, שנאמר:

"אמרו בלבבכם".

אם נצחו, מוטב, ואם לאו, יקרא קריאת שמע, שנאמר:

30

"על משפככם".

אם נצחו, מוטב, ואם לאו, יזכר לו יום המיתה, שנאמר:

"ודמו סלה".

וְאָמַר רַבִּי לֵוִי בַר חֲמַא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ:
מֵאִי הִכְתִּיב:

5 "וְאֶתְנָה לְךָ אֶת לוחות הָאֶבֶן,
וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרוֹתֶם?"
"לוחות", אֵלֹהֵי עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת;
"תּוֹרָה", זֶה מִקְרָא;
"וְהַמִּצְוָה", זֶה מִשְׁנָה;
"אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי", אֵלֹהֵי נְבִיאִים וּכְתוּבִים;
"לְהוֹרוֹתֶם", זֶה תְּלִמוּד.
10 מִלְּמַד שְׂכָלֶם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
כָּל הַקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע עַל מִטָּתוֹ,
כְּאֵלֹהֵי אוֹחַז חֶרֶב שֶׁל שְׁתֵּי פִיּוֹת בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:
15 "רוֹמְמוֹת אֵל בְּגֵרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם".
מֵאִי מִשְׁמַע?

אָמַר מֶרְזֵא זוּטְרָא וְאִיתִימָא רַב אֲשִׁי:
מְרִישָׁא דְעַנְיָנָא, דְכְּתִיב:
"עֲלֹזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יִרְנְנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתֶם".
20 וּכְתִיב בְּתַרְיָה:
"רוֹמְמוֹת אֵל בְּגֵרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם".

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק:
כָּל הַקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע עַל מִטָּתוֹ,
מְזִיקִין בְּדִילִין הֵימְנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר:
25 "וּבְנֵי רֶשֶׁף יִגְבִּיהוּ עוֹף".
וְאִין עוֹף אֵלָא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
"הִתְעַיַף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינְנוּ".
וְאִין רֶשֶׁף אֵלָא מְזִיקִין, שֶׁנֶּאֱמַר:
"מְזֵי רָעַב וּלְחָמִי רֶשֶׁף וְקָטַב מְרִירִי".
30

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ:
כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, יִסּוּרִין בְּדִילִין הֵימְנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר:

”ובני רשף יגביהו עוף”.

ואין עוף אלא תורה, שנאמר:

”התעוף עיניך בו ואיננו”.

ואין רשף אלא יסורין, שנאמר:

”מזי רעב ולחמי רשף”.

אמר ליה רבי יוחנן:

הא אפלו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, שנאמר:

”ויאמר אם שמוע תשמע לקול יי אלהיך,

והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו,

כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך

כי אני יי רפאך”.

אלא כל שאפשר לו לעסק בתורה ואינו עוסק,

הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורין מלעריין,

ועוכריין אותו, שנאמר:

”נאלמתי דומיה, החשיתי מטוב וכאבי נעפר”.

ואין ”טוב” אלא תורה, שנאמר:

”כי לקח טוב נתתי לכם, תורת אל תעזבו”.

אמר רבי זירא, ואיתימא רבי חנינא בר פפא:

בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם,

מדת בשר ודם, אדם מוכר תפץ לתברו,

מוכר עצב ולוקח שמח;

אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן,

נתן להם תורה לישראל ושמח, שנאמר:

”כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעזבו”.

אמר רבא ואיתימא רב חסדא:

אם רואה אדם שיסורין באין עליו,

יפשפש במעשיו, שנאמר:

”נתפשה דרכינו ונתקרה ונשובה עד יי”;

פשפש ולא מצא,

יתלה בבטול תורה, שנאמר:

”אשרי הגבר אשר תיטרנו ייה ומתורתך תלמדנו”;

וְאִם תִּלְהַךְ וְלֹא מִצָּא,
בִּידוּעַ שְׂסוּרִין שֶׁל אֶהְבֶּה הֵם, שְׁנֵאמַר:
"כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב יִי יוֹכִיחַ".
אָמַר רַבָּא אָמַר רַב סְחוּרָה אָמַר רַב הוֹנָא:
5 כָּל שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תִפְּץ בּוֹ,
מִדְּכָאוּ בִּיסוּרִין, שְׁנֵאמַר:
"נִי תִפְּץ דְּכָאוּ הִחְלִי".
יְכוּל אֶפְלוּ לֹא קִבְלִים מֵאֶהְבֶּה?
תִּלְמַד לֹמַר "אִם תִּשְׂמִים אֲשֶׁם נִפְשׁוּ",
10 מֵה אֲשֶׁם לִדְעַת, אַף יִסוּרִין לִדְעַת.
וְאִם קִבְלִים, מֵה שְׂכָרוֹ?
"יִרְאֶה זָרַע יֶאֱרִיף יָמִים".
וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁתִּלְמוּדוֹ מִתְקִים בִּידוֹ, שְׁנֵאמַר:
"וְחִפְּץ יִי בִּידוֹ יִצְלַח".
15 פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִיִּדִי וְרַבִּי אֶחָא בַּר חֲנִינְיָא;
תַּד אָמַר:
אֵלוּ הֵם יִסוּרִין שֶׁל אֶהְבֶּה,
כָּל שְׂאִין בְּהֵן בִּטּוּל תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר:
"אֲשֶׁרֵי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר תִּיִסְרְנוּ יֵה וּמִתּוֹרַתְךָ תִּלְמַדְנוּ";
20 וְחַד אָמַר:
אֵלוּ הֵן יִסוּרִין שֶׁל אֶהְבֶּה,
כָּל שְׂאִין בְּהֵן בִּטּוּל תְּפִלָּה, שְׁנֵאמַר:
"בְּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא הִסִּיר תְּפִלָּתִי וְחִסְדּוֹ מֵאִתִּי".
אָמַר לְהוּ רַבִּי אַבָּא בְּרִיָּה דְרַבִּי חֲזִיא בַּר אַבָּא:
25 הָכִי אָמַר רַבִּי חֲזִיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
אֵלוּ וְאֵלוּ יִסוּרִין שֶׁל אֶהְבֶּה הֵן, שְׁנֵאמַר:
"כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב יִי יוֹכִיחַ",
אֲלֵא מֵה תִּלְמַד לֹמַר "וּמִתּוֹרַתְךָ תִּלְמַדְנוּ"?
אֵל תִּקְרִי "תִּלְמַדְנוּ" אֲלֵא תִּלְמַדְנוּ,
30 דְּבַר זֶה מִתּוֹרַתְךָ תִּלְמַדְנוּ קַל נְחִמָּר מִשֵּׁן וְעֵין:
וּמֵה שֵׁן וְעֵין, שֶׁהֵן אֶחָד מֵאֲבָרֵי שֶׁל אָדָם, עֹבֵד יוֹצֵא בְּהֵן לְחַרוּת,
יִסוּרִין, שְׁמַמְרָקִין כָּל גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

והיגו הרבי שמעון בן לקיש, האמר רבי שמעון בן לקיש:

נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין;

נאמר ברית במלח, דכתיב:

“ולא תשבית מלח ברית”,

ונאמר ברית ביסורין, דכתיב:

“אלה דברי הברית”;

5

מה ברית האמור במלח, מלח ממתק את הבשר,

אף ברית האמור ביסורין, יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם.

תנא:

10

רבי שמעון בן יוחאי אומר:

ש'לש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל,

וכלן לא נתנן אלא על ידי יסורין.

אלו הן:

15

תורה, וארץ ישראל, והעולם הבא.

תורה מנין?

שנאמר:

“אשרי הגבר אשר תיסרנו יָהּ ומתורתך תלמדנו”.

ארץ ישראל, דכתיב:

20

“כי כאשר ייסר איש את בנו, יי אלהיך מיסרך”,

וכתיב בתורה:

“כי יי אלהיך מביאך אל ארץ טובה”.

העולם הבא, דכתיב:

“כי גר מצנה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר”.

25

תני תנא קמיה הרבי יוחנן:

כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים [ה:]

וקובר את בניו,

מוחלין לו על כל עונותיו.

אמר ליה רבי יוחנן:

30

בשלמא תורה וגמילות חסדים, דכתיב:

“בחסד ואמת יכפר עון”;

“חסד” זו גמילות חסדים, שנאמר:

"רדף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד";

"אמת", זו תורה, שנגאמר:

"אמת קנה ואל תמכר";

אלא קובר את בניו, מנין?

5 תנא ליה ההוא סבא משום רבי שמעון בן יוחאי:

אתיא עון עון:

כתיב הכא:

"בחסד ואמת יכפר עון",

וכתיב התם:

10 "ומשלים עון אבות אל חיק בניהם".

אמר רבי יוחנן:

נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה.

ונגעים לא? והתניא:

כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים תללו,

15 אינן אלא מזבח פפרה.

מזבח פפרה הו, יסורין של אהבה לא הו.

ואי בעית, אימא:

הא לן, והא להו.

ואי בעית, אימא:

20 הא בצנעא, הא בפרהסיא.

ובנים לא?

היכי דמי?

אילימא דהו ליה ומתו, והא אמר רבי יוחנן:

הין גרמא דעשיראה ביר;

25 אלא הא הלא הו ליה פלל, והא דהו ליה ומתו.

רבי תיא בר אבא תלש.

על לגביה רבי יוחנן, אמר ליה:

חביבין עליך יסורין?

30 אמר ליה:

לא הן ולא שקרן.

אמר ליה:

תב לי ידך!
יתב ליה ידיה ואוקמיה.

5 רבי יוחנן חלש.
על לגביה רבי חנינא, אמר ליה:
חביבין עליך יסורין?
אמר ליה:
לא הן ולא שכרן.
אמר ליה:
10 תב לי ידך!
יתב ליה ידיה ואוקמיה.

אמאי? לוקם רבי יוחנן לנפשיה!
אמרי:
15 אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים.

רבי אלעזר חלש.
על לגביה רבי יוחנן, חזא דהנה קא גני בבית אפל.
גלייה לדרעיה ונפל נהורא.
20 חזייה דהנה קא בכי רבי אלעזר, אמר ליה:
אמאי קא בכית?
אי משום תורה דלא אפשת, שנינו:
אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכונן לבו לשמים;
ואי משום מזוני, לא כל אדם זוכה לשני שלחנות;
25 ואי משום בני, דין גרמא דעשירא ביר.
אמר ליה:
להאי שפרא דבלי בעפרא קא בכינא.
אמר ליה:
על דא נדאי קא בכית.
30 ובכו תרויהו.
אדתכי ודכי אמר ליה:
חביבין עליך יסורין?

אמר ליה:

לא הן ולא שְׁכָרָן.

אמר ליה:

הב לי יָדָךְ!

יָהֵב ליה יָדֵיהּ וְאוֹקְמִיהּ.

5

רב הוּנָא תְּקִיפוּ ליה אַרְבַּע מָאָה דַּיְי דְּתַמְרָא.

עַל לְגַבְיֵיהּ רַב יְהוּדָה אָחוּהּ דְּרַב סְלָא תְּסִידָא וְרַבְּנָן,

וְאָמְרֵי לֵה רַב אֲדָא בַר אֶהְרָה וְרַבְּנָן, וְאָמְרוּ לֵיהּ:

לַעֲזִין מָר בְּמַלְיָה!

אמר להו:

ומי תְּשִׁידָנָא בְּעֵינֵיכוּ?

אמרו ליה:

מי תְּשִׁיד מִי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּעֵבִיד דִּינָא בְּלָא דִּינָא?

אמר להו:

אי איפָא מֵאן דְּשָׁמַע עָלֵי מַלְתָּא, לִימָא!

אמרו ליה:

תְּכִי שְׁמִיעַ לָן, דְּלָא יְהִיב מָר שְׁבִישָׁא לְאַרְיִסְיָהּ.

אמר להו:

מי קָא שְׁבִיק לִי מִיַּדִּי מְנִיָּה?

תָּא קָא גְּנִיב לֵיהּ כְּלִיָּהּ!

אמרו ליה:

הִינוּ דְּאָמְרֵי אָנְשֵׁי:

בְּתַר גְּנָבָא גְּנוּב וְטַעֲמָא טַעִים.

אמר להו:

קְבִילָנָא עָלֵי דִּיהִיבָנָא לֵיהּ.

איפָא דְּאָמְרֵי:

הָדַר תְּלָא וְהוּהּ תְּמָרָא.

וְאיפָא דְּאָמְרֵי:

איִקָר תְּלָא וְאִזְדַּבֵּן בְּדַמֵּי דְּתַמְרָא.

30

תְּנִיָּא:

אבא בנימין אומר:

על שני דברים הייתי מצטער כל ימי:

על תפילתי שתהא לפני מטתי,

ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום.

5 על תפילתי שתהא לפני מטתי, מאי לפני מטתי?
אילימא לפני מטתי ממש,

והאמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי יהושע בן לוי:

מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר?

שנאמר:

10 "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל".
לא תימא לפני מטתי, אלא אימא סמוך למטתי.

ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום,

דאמר רבי תמא ברבי חנינא, אמר רבי יצחק:

15 כל הנותן מטתו בין צפון לדרום,
הוין ליה בנים זכרים, שנאמר:

"ויצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים".

רב נחמן בר יצחק אמר:

אף אין אשתו מפלת נפלים.

20 כתיב הקא:
"ויצפונך תמלא בטנם",

וכתיב הָתָם:

"וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה".

25 תניא:

אבא בנימין אומר:

שנים שנכנסו להתפלל,

וקדם אחד מהם להתפלל, ולא המתין את חברו ויצא,

טורפין לו תפלתו בפניו, שנאמר:

30 "טורף נפשו באפו הלמענד תעזב ארץ".

ולא עוד, אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר:

"ויעתק צור ממקמו",

וְאֵין צוֹר אֵלָא תְּקֻדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאמַר:
"צוֹר יִלְדֵךְ תְּשִׁי".

וְאִם הִמְתִּין לוֹ מַה שְׁכָרוּ? [ו.]

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא,

זוֹכָה לְבִרְכוֹת הַלְלוֹ, שְׁנֵאמַר:

"לוֹא הִקְשַׁבְתָּ לְמִצְוֹתַי,

נִיְהִי כְנֶהֱרָ שְׁלוֹמְךָ וְצַדִּיקְתְּךָ כְּגִלֵי הַיָּם,

נִיְהִי כְחוֹל זֶרַעַךְ וְצֹאצְאֵי מַעַיֶךְ כַּמְעַתָּו,

לֹא יִכְרַת וְלֹא יִשְׁמַד שְׁמוֹ מִלְּפָנָי".

תְּנִינָא:

אָבָא בְּנִימִין אוֹמַר:

אֵלְמְלֵי נִתְנָה רְשׁוֹת לְעֵין לְרֵאוֹת,

אֵין כָּל בְּרִיָּה יִכְלָה לְעֲמוֹד מִפְּנֵי הַמְזִיקִין.

אָמַר אַבְיִי:

אֵינְהוּ נְפִישֵׁי מִנָּן וְקָיְמֵי עַלְן כִּי כִסְלָא לְאַגְיָא.

אָמַר רַב הוּנָא:

כָּל תַּד וְחַד וְחַד מִנָּן אֵלְפָא מִשְׁמַא לִיָּה וְרַבְּבָתָא מִימִינִיה.

אָמַר רַבָּא:

הָאֵי דְחֻקָא דִּיהוּי בְּפִלְהָ, מִנִּיְהוּ קוּי;

הָנִי בְּרַבִּי דְשִׁלְהִי, מִנִּיְהוּ;

הָנִי מָאנִי דְרַבְּבָנָן דְבָלוּ, מִחֻפְיָא דִּידִיהוּ;

הָנִי פְרַעֲי דְמִנְקָפִין, מִנִּיְהוּ.

הָאֵי מָאן דְבַעֲי לְמִידַע לְהוּ,

לִיְתִי קִטְמָא נְהִילָא וְנִהְדֵר אַפְרִיָּה,

וּבְצַפְרָא חֲזִי כִי פְרַעֲי דִתְרַנְגוּלָא.

הָאֵי מָאן דְבַעֲי לְמִחֲזִינְהוּ,

לִיְתִי שְׁלִיְתָא דְשׁוֹנְרֵתָא אַפְמֵתָא בְּתַ אַפְמֵתָא בְּכַרְתָּא בְּתַ בְּכַרְתָּא,

וְלַקְלִיָּה בְּנוֹרָא וְלִשְׁחַקִּיָּה וְלְמִלֵּי עֵינִיָּה מִנִּיָּה, וְחֲזִי לְהוּ.

וְלִשְׁדֵּיָּה בְּגַבְתָּא דְפְרוּזָא וְלַחֲתֻמִּיָּה בְּגִשְׁפִּנְקָא דְפְרוּזָא,

דְלִמָּא גְנָבִי מִנִּיָּה.

וְלַחֲתוּם פּוּמִיָּה, כִּי הִיכִי דְלָא לְתוּק.

רב ביבי בר אבאי עבד קמי, חזא ואתוק.
בעו רבנן רחמי עליה ואתסי.

תניא:

5

אבא בנימין אומר:
אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר:
"לשמוע אל הרה ואל התפלה",
במקום רנה שם תהא תפלה,

10

אמר רבין בר רב אדא,
אמר רבי יצחק:
מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת?
שנאמר:

15

"אלהים נצב בעדת אל".
ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמם?
שנאמר:

20

"אלהים נצב בעדת אל".
ומנין לשלשה שיושבין בדין, ששכינה עמם?
שנאמר:
"בקרב אלהים ישפט".
ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמם?
שנאמר:

25

"אז נדברו יראי יי איש את רעהו, ויקשב יי וישמע,
ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יי ולחשבי שמו".
מאי "ולחשבי שמו"?

30

אמר רב אשי:
חשב אדם לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה,
מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה.
ומנין שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, ששכינה עמו?
שנאמר:
"בכל המקום אשר אנפיר את שמי אבוא אליך וברכתיך".
וכי מאחר האפלו חד, תרי מבעיא?
תרי, מפתבן מליהו בספר הזכרונות,

חד, לא מפתכן מליה בספר הזכרונות.
וכי מאחר האפלו תרי, תלתא מבעיא?
מהו דתימא,

5

דינא שלמא בעלמא הוא, ולא אתיא שכינה,
קא משמע לן הדינא נמי הינו תורה.
וכי מאחר האפלו תלתא, עשרה מבעיא?
עשרה, קדמה שכינה ואתיא, תלתא, עד דיתבי.

10

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק:
מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין?
שנאמר:

"נשבע יי בימינו ובזרוע עזו".

"בימינו", זו תורה, שנאמר:

"מימינו אש דת למו";

15

"ובזרוע עזו", אלו תפלין, שנאמר:

"יי עוז לעמו יתן".

ומנין שהתפלין עוז הם לישראל?

דכתיב:

"וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך ויראו ממך",

20

ותניא,

רבי אליעזר הגדול אומר:

אלו תפלין שבראש.

25

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חיזא בר אבין:

הני תפלין דמרי עלמא, מה כתיב בהו?

אמר ליה:

"ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

ומי משתבח קדשא בריך הוא בשבתיהו דישראל?

אין, דכתיב:

30

"את יי האמרת היום, ויי האמירך היום",

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל:

אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם,

וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם.

אֵתְּם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר:

”שִׁמְעַי יִשְׂרָאֵל יִי אֱלֹהֵינוּ יִי אֶחָד,”

וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶתְכֶם חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר:

5

”וּמִי כַעֲמֻךְ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ,”

אָמַר לִיהִ רַב אַחַא בְּרִייה דְרַבָּא לְרַב אֲשִׁי:

תִּינַח בְּחַד בֵּיתָא, בְּשַׁאָר בְּתֵי מַאי?

אָמַר לִיהִ:

”כִּי מִי גּוֹי גְדוֹל,”

10

”וּמִי גּוֹי גְדוֹל,”

”אֲשַׁרְיָךְ יִשְׂרָאֵל,”

”אוּ תְּנַסָּה אֱלֹהִים,”

”וּלְתַתְּךָ עֲלִיוֹן.”

אִי הָכִי, נְפִישִׁי לָהּוּ טוּבָא בְּתֵי,

15

אַלָּא, ”כִּי מִי גּוֹי גְדוֹל,” ”וּמִי גּוֹי גְדוֹל,” דְּדַמְנָן לְתַדְרֵי,

בְּחַד בֵּיתָא;

”אֲשַׁרְיָךְ יִשְׂרָאֵל” ו”מִי כַעֲמֻךְ יִשְׂרָאֵל,”

בְּחַד בֵּיתָא;

”אוּ תְּנַסָּה אֱלֹהִים,”

20

בְּחַד בֵּיתָא;

”וּלְתַתְּךָ עֲלִיוֹן,”

בְּחַד בֵּיתָא. [ו:]

וּכְלָהּוּ פְתִיבֵי בְּאֶדְרָעִיהּ.

25

אָמַר רַבִּין בַּר רַב אֲדָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק:

כָּל הַרְגִיל לְבָא לְבֵית הַפְּנִסָּת וְלֹא בָּא יוֹם אֶחָד,

תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁאֵיל בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:

”מִי בְּכֶם יֵרָא יִי שִׁמְעַי בְּקוֹל עַבְדּוֹ

אֲשֶׁר תִּלְךָ תְּשׁוּבִים וְאִין נִגְה לּוֹ.”

30

אִם לְדַבֵּר מִצְנָה תִּלְךָ, ”נִגְה לּוֹ,”

וְאִם לְדַבֵּר הַרְשׁוֹת תִּלְךָ, ”אִין נִגְה לּוֹ.”

יְבַטַח בְּשֵׁם יִי.

מאי טעמא?

משום דהנהו ליה לבטח בשם יי, ולא בטח.

אמר רבי יוחנן:

5 בשעה שהקדוש ברוך הוא בא לבית הכנסת,
ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס, שנאמר:
"מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה".

אמר רבי חלבו אמר רב הונא:

10 כל הקובע מקום לתפלתו, אלהי אברהם בעזרו,
וכשמת, אומרים עליו:
אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו!
ואברהם אבינו, מנא לן דקבע מקום?
דכתיב:

15 "וישכם אברהם בפקר אל המקום אשר עמד שם".
ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר:
"ויעמד פינחס ויפלל".

אמר רבי חלבו אמר רב הונא:

20 היוצא מבית הכנסת, אל יפסיע פסיעה גסה.
אמר אביי:
לא אמרן אלא למפק,
אבל למיעל מצוה למרהט, שנאמר:
"נרדפה לדעת את יי".

אמר רבי זירא:

25 מריש, כי הנה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא,
אמינא, קא מחללי רבנן שבתא;
פינן דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי:
לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפלו בשבת, שנאמר:
30 "אתרי יי ילכו כאריה ישאג, כי הוא ישאג ויחרדו בנים מים",
אנא נמי רהיטנא.

אָמַר רַבִּי זִירָא:
 אַגְרָא דְּפַרְקָא, רִיחָטָא.
 אָמַר אַבְיִי:
 5 אַגְרָא דְּכֻלָּהּ, דְּחֻקָּא.
 אָמַר רַבָּא:
 אַגְרָא דְּשִׁמְעֵתָא, סְבָרָא.
 אָמַר רַב פֶּפְא:
 אַגְרָא דְּבֵי טְמִיא, שְׁתִּיקוּתָא.
 10 אָמַר מָרְ זוּטְרָא:
 אַגְרָא דְּתַעֲנִיתָא, צְדָקָתָא.
 אָמַר רַב שֶׁשֶׁת:
 אַגְרָא דְּהֶסְפָּדָא, דְּלוּיִי.
 אָמַר רַב אֶשִׁי:
 15 אַגְרָא דְּבֵי הַלּוּלִי, מְלִי.
 אָמַר רַב הוּנָא:
 כָּל הַמִּתְפַּלֵּל אַחֲרַי בֵּית הַכְּנֶסֶת נִקְרָא רֶשַׁע, שְׁנֵאָמַר:
 "סְבִיב רֶשַׁעִים יִתְהַלְכוּן."
 20 אָמַר אַבְיִי:
 לָא אָמַרְנָן אֱלָא דְּלָא מִהֲדַר אַפִּיָּה לְבֵי כְּנִשְׁתָּא,
 אֲבָל מִהֲדַר אַפִּיָּה לְבֵי כְּנִשְׁתָּא, לִית לֵן בַּהּ.
 הָהוּא גַּבְרָא דְּקָא מְצַלִּי אַחֲרַי בֵּי כְּנִשְׁתָּא,
 25 וְלָא מִהֲדַר אַפִּיָּה לְבֵי כְּנִשְׁתָּא,
 תַּלְף אֱלִיָּהוּ, חֲזַיִיה, אֲדַמִּי לִיה כְּטִיעָא.
 אָמַר לִיה:
 "כְּדוּ בֵּר קִימַתְּ קַמִּי מְרָוּ!"
 30 שְׁלַף סַפְסָרָא וְקִטְלִיה.
 אָמַר לִיה תְּהוּא מְרַבְּנָן לְרַב בֵּיבִי בֵּר אַבְיִי,

וְאָמַרְי לֵהּ, רַב בֵּיבִי לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק:

מֵאֵי "כֶּרֶם זֵלוֹת לְבָנֵי אָדָם"?

אָמַר לֵיהּ:

אֵלֹהֵי הַדְּבָרִים שְׁעוֹמְדִים בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם,

5

וּבְנֵי אָדָם מְזוֹלְזָלִין בְּהֵן.

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרֵי תַרְוִיָּהּ:

כִּינֵן שְׁנַצְטַרְךָ אָדָם לְבִרְיוֹת,

פְּנִיּוֹ מִשְׁתַּנּוֹת כְּכָרוֹם, שְׁנַאָמַר:

"כֶּרֶם זֵלוֹת לְבָנֵי אָדָם".

10

מֵאֵי "כֶּרֶם"?

כִּי אַתָּא רַב דִּימֵי אָמַר:

עוֹף אֶחָד יֵשׁ בְּכַרְכֵי הַיָּם, וּכְרוֹם שָׂמוּ,

וְכִינֵן שְׁתַּמָּה זוֹרַחַת, מִתְּהַפֵּף לְכַמָּה גְּוִינִין.

רַבִּי אָמִי וְרַבִּי אָסִי דְּאָמְרֵי תַרְוִיָּהּ:

15

כְּאֵלֹהֵי נְדוּן בְּשַׁנֵּי דִינִים, אִישׁ וּמֵיִם, שְׁנַאָמַר:

"הִרְפַּכְתָּ אֲנוּשׁ לְרֵאשֻׁנוּ כְּאֲנוּ כְּאֵשׁ וּבְמֵיִם".

וְאָמַר רַבִּי חֵלְבוֹ אָמַר רַב הוּנָא:

לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זְהִיר בְּתַפְלַת הַמְּנַחָה,

20

שְׁהָרֵי אֱלֹהֵי לֹא נַעֲנָה אֱלֹא בְּתַפְלַת הַמְּנַחָה, שְׁנַאָמַר:

"וַיְהִי בַעֲלוֹת הַמְּנַחָה וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵי הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר,

יֵי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל,

הַיּוֹם יִנְדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ,

וּבְדַבְרֶיךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה."

25

"עֲנֵנִי יֵי, עֲנֵנִי!"

עֲנֵנִי, שְׁתַּרְדּוּ אִשׁ מִן הַשָּׁמַיִם,

וְעֲנֵנִי, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים הֵם.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:

אֵף בְּתַפְלַת עֲרֻבִית, שְׁנַאָמַר:

30

"תַּכּוֹן תַּפְלָתִי קַטְרֶת לְפָנֶיךָ, מִשָּׂאת פְּפִי מִנְחַת עֲרֻב".

רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר:

אֵף תַּפְלַת שְׁחָרִית, שְׁנַאָמַר:

”י בקר תשמע קולי בקר אַעֲרֶךְ לְךָ וְאַצְפֶּה“.

וְאָמַר רַבִּי חֵלְבוֹ אָמַר רַב הוֹנָא:

כָּל הַנְּהַנְהָ מִסְעוּדַת חֲתָן וְאִינוּ מְשַׁמְחוּ

5

עוֹבֵר בַּתְּמִשָּׁה קוֹלוֹת, שְׁנֵאָמַר:

”קוֹל שָׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כְּלָה,

קוֹל אוֹמְרִים הוֹדוּ אֶת יי צְבָאוֹת“.

וְאִם מְשַׁמְחוּ, מַה שׁוֹכְרוּ?

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:

10

זוֹכָה לַתּוֹרָה, שְׁנֵתְנָה בַּתְּמִשָּׁה קוֹלוֹת, שְׁנֵאָמַר:

”נִיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיֵּת הַבִּקְר,

נִיְהִי קֹלֶת וּבְרָקִים וְעֲנָן כָּבֵד עַל הָהָר,

וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד, וַיִּחַרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה.

נִיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד,

15

מִשָּׁה יִדְבַר וְהֶאֱלִהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל“.

אֵינִי? וְהָא כְּתִיב:

”וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת“!

אוֹתָן קוֹלוֹת דִּקְדָּם מִתַּן תּוֹרָה הוּוּ.

רַבִּי אֶבְהוֹ אָמַר:

20

כְּאֵלוֹ הַקְּרִיב תּוֹדָה, שְׁנֵאָמַר:

”מִבֵּיֵאִים תּוֹדָה בֵּית יי“.

רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר:

כְּאֵלוֹ בָּנָה אַחַת מִחֲרֻבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאָמַר:

”כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹת הָאָרֶץ כְּבָרָאשְׁנָה, אָמַר יי“.

25

וְאָמַר רַבִּי חֵלְבוֹ אָמַר רַב הוֹנָא:

כָּל אָדָם שֵׁישׁ בּוֹ יִרְאֵת שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, שְׁנֵאָמַר:

”סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע,

אֶת הֶאֱלִהִים יִרְאֵת וְאֶת מִצּוֹתָיו שְׁמוֹר,

30

כִּי זֶה כָּל הָאָדָם“.

מֵאִי ”כִּי זֶה כָּל הָאָדָם“?

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:

אמר הקדוש ברוך הוא:

כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה.

רבי אבא בר כהנא אמר:

שקול זה כנגד כל העולם כלו.

5 רבי שמעון בן עזאי, ואמרי לה רבי שמעון בן זומא, אומר:
כל העולם כלו לא נברא אלא לצות לזה.

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא:

כל שידוע בתברו שהוא רגיל לתן לו שלום,

10 יקדים לו שלום, שנאמר:

"בקש שלום ורדפהו".

ואם נתן לו ולא החזיר, נקרא גזלן, שנאמר:

"ואתם בערתם תפרם גזלת העני כבתיכם". [ז].

15 אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי:

מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל?

שנאמר:

"והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי".

תפלתם לא נאמר, אלא "תפלתי",

20 מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל.

מאי מצלי?

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב:

יהי רצון מלפני שייכבשו רחמי את כעסי,

ויגולו רחמי על מדותי,

25 ואתנהג עם בני במדת רחמים,

ואפגס להם לפני משורת הדין.

תנא:

אמר רבי ישמעאל בן אלישע:

30 פעם אחת, נכנסתי להקטיר קטרת לפני ולפנים,

וראיתי אכתריאל יהי צבאות,

שהוא יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי:

ישמעאל בני, ברכני!

אמרתי לו:

יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך,

ויגולו רחמיך על מדותיך,

ותתנהג עם בניך במדת הרחמים,

ותפנס להם לפנים משורת הדין.

ונענע לי בראשו.

וקא משמע לן שלא תהא ברפת הדיוט קלה בעיניך.

5

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי:

מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו?

דכתיב:

“פני ילכו ונהנחתי לך”.

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה:

המתן לי עד שיעברו פנים של זעם, ואניח לך.

ומי איכא רתתא קמיה דקדשא בריך הוא?

אין, דתניא:

ואל זעם בכל יום.

וכמה זעמו?

רגע.

וכמה רגע?

אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים,

ושמנה מאות ושמונים ושמונה בשעה,

וזו היא רגע.

ואין פל בריה יכלה לכון אותה שעה,

חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה:

“זידע דעת עליון”.

השתא דעת בהמתו לא הנה ידע, דעת עליון הנה ידע?

אלא מלמד שהיה יודע לכון אותה שעה

שהקדוש ברוך הוא כועס בה,

והינו דאמר להו נביא לישראל:

“עמי, זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב,

10

15

20

25

30

הנה קא מצער ליה טובא בקראי.

יומא חד, שקל תרנגולא,

ואוקמיה בין פרעי דערסא ועין ביה.

סבר, פי מטא תהיא שעתא, אלטייה.

5

פי מטא תהיא שעתא, ניים.

אמר, שמע מנה לאו ארח ארעא למעבד הכי,

”ורחמיו על כל מעשיו” כתיב,

וכתיב:

”גם ענוש לצדיק לא טוב”.

10

תנא משמיה הרבי מאיר:

בשעה שהחמה זורחת,

וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם

ומשתחוים לתמה,

15

מיד כועס הקדוש ברוך הוא.

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי:

טובה מרדות אמת בלבבו של אדם

יותר מכמה מלקיות, שנאמר:

20

”ורדפה את מאהביה ולא תשיג אתם,

ובקשתם ולא תמצא, ואמרה:

אלכה ואשובה אל אישי הראשון,

פי טוב לי אז מעתה”.

וריש לקיש אמר:

25

יותר ממאה מלקיות, שנאמר:

”תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה”.

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי:

שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא,

30

ונתן לו:

בקש שתשרה שכינה על ישראל,

ונתן לו, שנאמר:

"הָלוּא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ";
 בְּקֶשׁ שְׁלֵא תִשְׁרָה שְׂכִינָה עַל אַמּוֹת הָעוֹלָם,
 וְנָתַן לּוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
 "וְנִפְלִינוּ אָנִי וְעַמִּי מִכָּל הָעַם";
 5 בְּקֶשׁ לְהוֹדִיעוּ הֶרְכִּיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 וְנָתַן לּוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
 "הוֹדַעְנִי נָא אֶת הֶרְכֶּךָ".
 אָמַר לְפָנָיו:
 רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם,
 10 מִפְּנֵי מָה יֵשׁ צְדִיק וְטוֹב לוֹ וַיֵּשׁ צְדִיק וְרָע לוֹ,
 יֵשׁ רָשָׁע וְטוֹב לוֹ וַיֵּשׁ רָשָׁע וְרָע לוֹ?
 אָמַר לוֹ:
 מִשָּׁה, צְדִיק וְטוֹב לוֹ, צְדִיק בֶּן צְדִיק;
 צְדִיק וְרָע לוֹ, צְדִיק בֶּן רָשָׁע;
 15 רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע בֶּן צְדִיק;
 רָשָׁע וְרָע לוֹ, רָשָׁע בֶּן רָשָׁע.
 אָמַר מֶר:
 צְדִיק וְטוֹב לוֹ, צְדִיק בֶּן צְדִיק;
 20 צְדִיק וְרָע לוֹ, צְדִיק בֶּן רָשָׁע.
 אִינִי? וְהֵא כְּתִיב:
 "פִּקֹּד עֲוֹן אָבוֹת עַל בְּנִים",
 וּכְתִיב:
 "וּבְנִים לֹא יוֹמְתוּ עַל אָבוֹת!"
 25 וְרַמִּינָן קִרְאֵי אֶהְדְּרֵי וּמְשַׁנֵּינָן:
 לֹא קִשְׂיָא,
 הָא כְּשִׂאוּחְזִין מַעֲשֵׂה אָבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם,
 הָא כְּשִׂאִין אוּחְזִין מַעֲשֵׂה אָבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם.
 אֵלָּא הָכִי קָא אָמַר לֵיהּ:
 30 צְדִיק וְטוֹב לוֹ, צְדִיק גָּמוּר;
 צְדִיק וְרָע לוֹ, צְדִיק שְׂאִינוּ גָּמוּר;
 רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע שְׂאִינוּ גָּמוּר;

רָשַׁע וְרָע לֹו רָשַׁע גָּמֹוּר.

וּפְלִיגָא דְרַבִּי מְאִיר, דְּאָמַר רַבִּי מְאִיר:

שְׁתִּים נִתְּנוּ לוֹ וְאַחַת לֹא נִתְּנוּ לוֹ, שְׁנַאָמַר:

”וְחִנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶחֱזֵן,”

5

אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ הַגּוֹן,

”וְרַחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶרְחַם,”

אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ הַגּוֹן,

”נִיאָמַר: לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי.”

10

תֵּנָא מְשָׁמִיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה:

כֶּף אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה:

כְּשֶׁרְצִיתִי, לֹא רְצִיתָ,

עַכְשָׁו שְׁאַתָּה רוֹצָה, אֵינִי רוֹצָה.

וּפְלִיגָא דְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן,

15

דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן:

בְּשֹׁכַר שְׁלֹשׁ זָכָה לְשֹׁלֵשׁ:

בְּשֹׁכַר ”וַיִּסְתַּר מִשָּׁה פָּנָיו”, זָכָה לְקַלְסֶתָר פָּנִים;

בְּשֹׁכַר ”כִּי זָרָא”, זָכָה לְ”וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֵּי אֱלֹוִים”;

בְּשֹׁכַר ”מִהֵבֵיט”, זָכָה לְ”וַתְּמוּנַת יִי יְבֵיט”.

20

”וַתְּסַרְתִּי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אַחֲרָי”.

אָמַר רַב חֲנַנְיָא בַּר בְּזַנְיָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא:

מִלְמַד שְׁהִרְאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה קָשָׁר שֶׁל תְּפִלִּין.

25

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסִי:

כֶּל דְּבֹוֹר וְדְבֹוֹר שְׁיִצָּא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְטוֹבָה,

אֶפְלוּ עַל תְּנַאי, לֹא חֲזַר בּוֹ.

מָנָא לָן?

מִמִּשָּׁה רַבִּינוּ, שְׁנַאָמַר:

30

”הֲרַף מְמַנִּי וְאַשְׁמִידֵם, וְאַמְחָה אֶת שְׁמֵם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם,

וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי עֲצוּם”.

אף על גב הבעא משה רחמי עלה המלתא ובטלה,

אפלו הכי, אוקמה בנרעיה, שנאמר:

”בני משה גרשם נאליעזר”.

”ניהיו בני אליעזר רחביה הראש,

ולא היה לאליעזר בנים אחרים,

ובני רחביה רבו למעלה”.

ותני רב יוסף:

למעלה מששים רבוא.

אתיא רביה רביה,

פתיב הכא: ”רבו למעלה”,

וכתיב הָתָם: ”וכני ישראל פרו וישרצו וירבו” [ז:]

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם,

לא היה אדם שקראו לתקדוש ברוך הוא אדון,

עד שבא אברהם וקראו אדון, שנאמר:

”ניאמר אדני יי במה אדע כי אירשנה”.

אמר רב:

אף הניאל לא נענה אלא בשביל אברהם, שנאמר:

”ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחננוניו

והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני;

למענה מבעי ליה, אלא למען אברהם שקראך אדון.

נאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו?

שנאמר: ”פני ילכו והנחתי לך”.

נאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו,

לא היה אדם שהודה לתקדוש ברוך הוא,

עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר:

"תפעם אודה את יי".

ראובן.

אמר רבי אלעזר:

5 אמרה לאה: ראו מה בין בני לבן תמי,
דאלו בן תמי,

אף על גב דמדעתיה זבנה לבכירותיה, דכתיב:

"וימכר את בכתו ליעקב",

תזו מה כתיב ביה:

10 "וישטם עשו את יעקב",

וכתיב:

"ויאמר הכי קרא שמו יעקב, ויעקבני זה פעמים,

את בכתתי לקח והנה עתה לקח ברכתי",

ואלו בני,

15 אף על גב דעל כרחיה שקלה יוסף לבכירותיה מגייה, דכתיב:

"ובחללו יצועי אביו",

נתנה בכתו לבני יוסף,

אפלו הכי לא אקנא ביה, דכתיב:

"וישמע ראובן ויצלהו מידם".

20

רות.

מאי רות?

אמר רבי יוחנן:

שזכתה ויצא ממנה דוד,

25 שרונהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות.

מנא לן דשמא גרים?

אמר רבי אלעזר:

דאמר קרא:

30 "לכו תזו מפעלות יי אשר שם שמות בארץ".

אל תקרי "שמות", אלא שמות.

נאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:
קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם
יותר מלקחת גוג ומגוג, שנאמר:
"מזמור לדוד, בברחו מפני אבשלום בנו",
וכתיב בתריה:

5

"יי מזה רבו צרי, רבים קמים עלי".
ואלו גבי מלקחת גוג ומגוג כתיב:
"למה רגשו גוים, ולאמים יהגו ריק",
ואלו "מזה רבו צרי" לא כתיב.

10

"מזמור לדוד, בברחו מפני אבשלום בנו".
"מזמור לדוד", קינה לדוד מבעי ליה!
אמר רבי שמעון בן אבשלום:

15

משל למה הדבר דומה?
לאדם שיצא עליו שטר חוב.
קדם שפרעו היה עצב, לאחר שפרעו שמח,
אף כן דוד, כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא:
"הנני מקים עליך רעה מביתך",
היה עצב.

20

אמר, שמא עבד או ממזר הוא הלא חייס עלי.
כיון דחזא האבשלום הוא, שמח,
משום הכי אמר "מזמור".

נאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

25

מתר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר:
"עזבי תורה יהללו רשע ושמרי תורה יתגרו כם".
תניא נמי הכי:

30

רבי דוסתאי ברבי מתון אומר:
מתר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר:
"עזבי תורה יהללו רשע ושמרי תורה יתגרו כם".
ואם לתשדך אדם לומר:
וקא כתיב:

"אל תתחר במרעים, אל תקנא בעושי עולה",

אמר לו:

מי שלבו נוקפו אומר כן,

אלא "אל תתחר במרעים", להיות פמרעים,

5

"אל תקנא בעושי עולה", להיות פעושי עולה,

ואומר:

"אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת יי כל היום".

איני? והאמר רבי יצחק:

אם ראית רשע שהשעה משחקת לו,

10

אל תתגרה בו, שנאמר:

"יחילו דרכיו בכל עת".

ולא עוד, אלא שזוכה בדיון, שנאמר:

"מרום משפטיך מנגדו".

ולא עוד, אלא שרואה בצריו, שנאמר:

15

"כל צורריו יפית בהם".

לא קשיא,

הא במלי דידיה, הא במלי דשמאי.

ואיבעית, אימא:

הא והא במלי דשמאי, ולא קשיא,

20

הא ברשע שהשעה משחקת לו,

הא ברשע שאין השעה משחקת לו.

ואי בעית, אימא:

הא והא ברשע שהשעה משחקת לו,

ולא קשיא,

25

הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור,

דאמר רב הונא:

מאי הכתיב:

"למה תביט בוגדים פחריש בבלע רשע צדיק ממנו".

וכי רשע בולע צדיק! והא כתיב:

30

"יי לא יעזבנו בידו",

וכתיב:

"לא יאנה לצדיק כל און",

אֵלָא צְדִיק מְמַנּוּ בּוֹלַע, צְדִיק גְּמוּר אֵינּוּ בּוֹלַע.
וְאִי בְּעִית, אִימָא:
שְׁעָה מְשַׁחֶקֶת לוֹ שְׂאנִי.

5 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי:
כָּל הַקּוֹבֵעַ מְקוּם לְתַפְלָתוֹ,
אוֹיְבָיו נוֹפְלִים תַּחְתָּיו, שְׁנֵאמַר:
"וְשִׁמְתִי מְקוּם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל,
וְנִטְעַתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגֹז עוֹד,
10 וְלֹא יִסִּיפוּ בְנֵי עוֹלָה לְעַנּוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר בְּרַאשׁוֹנָה".
רַב הוֹנָא רַמִּי:

כְּתִיב "לְעַנּוֹתוֹ" וְכְתִיב "לְכֻלּוֹתוֹ",
בַּתְּחִלָּה לְעַנּוֹתוֹ וּלְבִסוּף לְכֻלּוֹתוֹ.

15 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי:
גְּדוֹל שְׁמוּשָׁה שֶׁל תּוֹרָה יוֹתֵר מִלְמוּדָה,
שְׁנֵאמַר:

"פֶּה אֱלִישֶׁעַ בֶּן שָׁפְט אֲשֶׁר יָצַק מִים עַל יָדַי אֱלֵהוּ".
"לְמַד" לֹא נֵאמַר, אֵלָא "יָצַק",

20 מְלַמֵּד שְׁגָדוֹל שְׁמוּשָׁה יוֹתֵר מִלְמוּדָה.

אָמַר לִיָּה רַבִּי יִצְחָק לְרַב נַחֲמָן:

מֵאִי טַעְמָא לָא אָתִי מָר לְבִי כְּנִשְׁתָּא לְצִלוּנִי?

אָמַר לִיָּה:

25 לָא יְכִילְנָא.

אָמַר לִיָּה:

לְכַנְפֵי לְמָר עֲשֶׂרָה וְלִצְלִי!

אָמַר לִיָּה:

טְרִיחָא לִי מְלִתָּא.

30 וְלִימָא לִיָּה מָר לְשִׁלּוּחָא דְצְבוּרָא

בְּעֵדְנָא דְמִצְלֵי צְבוּרָא, לִיתִי וְלוֹדְעִיה לְמָר!

אָמַר לִיָּה:

מאי כלי האי?

אמר ליה:

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: [ח].

מאי הכתיב:

5

"ואני תפלתי לך יי עת רצון?"

אימתי עת רצון?

בשעה שהצבור מתפללין.

רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא:

10

"כה אמר יי בעת רצון עניתיך"

רבי אהא ברבי חנינא אמר מהכא:

"הן אל כביר ולא ימאס",

וכתיב:

"פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי".

15

תניא נמי הכי:

רבי נתן אומר:

מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים?

שנאמר:

"הן אל כביר ולא ימאס",

20

וכתיב:

"פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי".

אמר הקדוש ברוך הוא:

כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור,

מעלה אני עליו כאלו פדאני, לי ולבני, מבין אמות העולם.

25

אמר ריש לקיש:

כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו,

ואינו נכנס שם להתפלל,

נקרא שכן רע, שנאמר:

"כה אמר יי על כל שכני הרעים

30

הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל".

ולא עוד, אלא שגורם גלות לו ולבניו, שנאמר:

"הנני נתשם מעל אדמתם, ואת בית יהודה אטוש מתוכם".

אָמרוּ לִיהִ לְרַבִּי יוֹחָנָן:
 אֵיפֹא סְבִי בְּבִבְלָא!
 תָּמָה וְאָמַר:
 5 "לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה" כְּתִיב,
 אָבֵל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ לֹא.
 פִּינָן דְּאָמְרֵי לִיהִ:
 מְקַדְמֵי וּמְחַשְׁכֵי לְבֵי כְּנִשְׁתָּא,
 אָמַר:
 10 הֵינּוּ דְאֶהְיֵי לְהוּ, כְּדָאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי לְבַנְיָה:
 קְדִימוּ וְחַשְׁיכוּ וְעֵילוּ לְבֵי כְּנִשְׁתָּא, כִּי הֵיכִי דִתּוֹרְכוּ חַיִּי!
 אָמַר רַבִּי אֲחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא:
 מֵאֵי קָרָא:
 15 "אֲשֶׁרִי אָדָם שָׁמַע לִי,
 לְשָׁקֵד עַל דְּלִתְתִי יוֹם יוֹם, לְשָׁמַר מְזוּזוֹת פְּתַחַי",
 וּכְתִיב בְּתַרְיָה:
 "כִּי מִצְּאֵי מְצָא חַיִּים".
 אָמַר רַב חֲסֵדָא:
 20 לְעוֹלָם יִכְנָס אָדָם שְׁנֵי פְתָחִים בְּבֵית הַכְּנִסָּת.
 שְׁנֵי פְתָחִים סְלָקָא דְעַתְּדָא?
 אֵלָא אֵימָא, שְׁעוֹר שְׁנֵי פְתָחִים, וְאַחַר כֶּן יִתְפַּלֵּל.
 "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֲסִיד אֱלִיךָ לְעֵת מְצָא".
 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא:
 25 "לְעֵת מְצָא", זֹה אֲשֶׁה, שְׁנַאֲמַר:
 "מְצָא אֲשֶׁה, מְצָא טוֹב".
 בְּמַעְרְבָא, כִּי נָסִיב אָנֹשׁ אֲתַתָּא, אָמְרֵי לִיהִ הֵכִי:
 "מְצָא" אוּ "מוֹצָא"?
 30 "מְצָא", דְּכְתִיב:
 "מְצָא אֲשֶׁה מְצָא טוֹב, וַיִּפֶּק רְצוֹן מִיִּי",
 "מוֹצָא", דְּכְתִיב:

”ומוצא אני מר ממות את האשה
אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה
טוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה.”

רבי נתן אומר:

5

”לעת מצא” זו תורה, שנאמר:

”כי מצאי מצא חיים וגו’,

רב נחמן בר יצחק אומר:

”לעת מצא” זו מיתה, שנאמר:

”למות תוצאות.”

10

תניא נמי הכי:

תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם, שנאמר:

”למות תוצאות.”

תוצאות בגימטריא הכי הוה.

קשה שבכלן אספרא,

15

ניחא שבכלן נשיקה.

אספרא דמיא כחזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא,

ואיפא דאמרי כפטורי בפי ופשט.

נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא.

רבי יוחנן אומר:

20

”לעת מצא” זו קבורה.

אמר רבי חנינא:

מאי קרא?

”השומחים אלי גיל ישושו פי ימצאו קבר.”

אמר רבה בר רב שילא:

25

הינו דאמרי אנשי:

לבעי אנש רחמי אפלו עד זבילא בתריתא שלמא.

מר זוטרא אומר:

”לעת מצא” זה בית הכסא.

אמרי במערבא:

30

הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו.

אמר ליה רבא לרפרם בר פפא:

לימא לן מר מהני מלי מעליתא
דאמרת משמיה דרב חסדא במלי דבי כנשתא.
אמר ליה:

הכי אמר רב חסדא:

מאי הכתיב

5

"אהב יי שערי ציון מכל משכנות יעקב"?

אוהב יי שערים המצוינים בהלכה

יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות.

והינו דאמר רבי חי'א בר אמי משמיה דעולא:

10

מיום שחרב בית המקדש,

אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו,

אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.

ואמר אביי:

מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא,

15

פינן השמענא להא דאמר רבי חי'א בר אמי משמיה דעולא,

"מיום שחרב בית המקדש,

אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו,

אלא ארבע אמות של הלכה בלבד,"

לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא.

20

רבי אמי ורבי אסי,

אף על גב דהווי להו תליסר בי כנישתא בטבריא,

לא מצלו אלא ביני עמודי, היכא דהווי גרסי.

ואמר רבי חי'א בר אמי משמיה דעולא:

25

גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים,

דאלו גבי ירא שמים כתיב:

"אשרי איש ירא את יי",

ואלו גבי נהנה מיגיעו כתיב:

"יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך",

30

"אשריך", בעולם הזה, "וטוב לך", לעולם הבא,

ולגבי ירא שמים "וטוב לך" לא כתיב ביה.

וְאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אֲמִי מִשְׁמִיָּה דְעוֹלָא:
לְעוֹלָם יְדוּר אָדָם בַּמָּקוֹם רַבּוּ,
שְׁפָל זְמַן שְׁשִׁמְעֵי בֵּן גֵּרָא קָיָם,
לֹא נִשְׂא שְׁלֵמָה אֶת בַּת פְּרַעָה.
וְהִתְנַיָּא: "אַל יְדוּר!"
לָא קִשְׂיָא,
הָא הִכְיִיף לֵיהּ, הָא הִלָּא כְיִיף לֵיהּ.

5

אָמַר רַב הוֹנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר רַבִּי מְנַחֵם אָמַר רַבִּי אֲמִי:
מֵאֵי הִכְתִּיב:

10

"וְעֲזָבֵי יִי יִכְלוּ"?
זֶה הַמְּנִיחַ סֵפֶר תּוֹרָה וְיוֹצֵא.
רַבִּי אֲבָהוּ נִפְיֵק בֵּין גִּבְרָא לְגִבְרָא.
בְּעֵי רַב פְּפָא:

15

בֵּין פְּסוּקָא לְפְסוּקָא מַהוּ?
תִּיקוּ.
רַב שֵׁשֶׁת מִהֲדַר אֲפִיָּה וְגֵרִיס,
אָמַר, אֲנִן בְּדִידָן וְאִינְהוּ בְּדִידָהוּ.

20

אָמַר רַב הוֹנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר רַבִּי אֲמִי:
לְעוֹלָם יִשְׁלִים אָדָם פְּרָשִׁיּוּתָיו עִם הַצְּבוּר
שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תְּרַגּוּם, [ח:]:
וְאֶפְלוּ עֲטוּרוֹת וְדִיבּוֹן,
שְׁפָל הַמְּשָׁלִים פְּרָשִׁיּוּתָיו עִם הַצְּבוּר,
מֵאַרְיִכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוּתָיו.

25

רַב בִּיבִי בַר אֲבִי סֵבֶר לְאִשְׁלוּמִינְהוּ לְפָרְשִׁתָּא דְכֻלָּה שְׁתָּא
בְּמַעְלֵי יוֹמָא דְכַפּוּרֵי.
תֵּנָא לֵיהּ חִיָּא בַּר רַב מִדְּפִתֵי:
כְּתִיב:

30

"וְעֵנִיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּתְּשֻׁעָה לַחֲדָשׁ בְּעָרְבִי."
וְכִי בַּתְּשֻׁעָה מִתְעַנִּין, וְהִלָּא בְּעֶשְׂרָה מִתְעַנִּין!
אַלָּא לוֹמַר לָךְ, כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בַּתְּשֻׁעָה,

מעלה עליו הכתוב כאלו מתענה תשיעי ועשירי.

סבר לאקדומינהו,

אמר ליה ההוא סבא,

תנינא:

5 ובלבד שלא יקדים ושלל יאחר.

כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבנוהי:

“אשלימו פרשיותיכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום,

והזקרו בורידין כרבי יהודה”,

התנן:

10 רבי יהודה אומר:

עד שישחט את הורידין.

והזקרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אנסו,

דאמרין: לוחות ושברי לוחות מנחות בארון.

15 אמר להו רבא לבניו:

כשאתם חותכין בשור, אל תחתכו על גב היד.

איכא דאמרי, משום ספנה,

ואיכא דאמרי, משום קלקול סעודה.

ואל תשבו על מטת ארמית,

20 ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין.

“ואל תשבו על מטת ארמית”,

איכא דאמרי, לא תגנו בלא קריאת שמע,

ואיכא דאמרי, דלא תנסבו גיורתא,

ואיכא דאמרי, ארמית ממש, ומשום מעשה דרב פפא,

25 דרב פפא אזל לגבי ארמית, הוציאה לו מטה, אמרה לו:

“שב!”

אמר לה:

“איני יושב עד שתגביהי את המטה”.

הגביהה את המטה ומצאו שם תינוק מת.

30 מכאן אמרו חכמים:

אסור לישב על מטת ארמית.

“ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין”,

מְסִיעַ לִיהִי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ:
אָסוּר לוֹ לְאָדָם שְׂיַעֲבֹר אַחֲרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת
בְּשַׁעַה שֶׁהַצְּבוּר מִתְּפַלְּלִין.

אָמַר אַבְי:

5 וְלֹא אָמְרֵן אֱלֹא הִלִּיכָא פְתֻחָא אַחֲרֵינָא,
אָבֵל אִיכָא פְתֻחָא אַחֲרֵינָא, לִית לֵן בַּה;
וְלֹא אָמְרֵן אֱלֹא הִלִּיכָא בִּי כְּנִישְׁתָּא אַחֲרֵינָא,
אָבֵל אִיכָא בִּי כְּנִישְׁתָּא אַחֲרֵינָא, לִית לֵן בַּה;
10 וְלֹא אָמְרֵן אֱלֹא הִלִּיכָא דְרֵי טוֹנָא, וְלֹא רְהִיט, וְלֹא מִנַּח תְּפִלִּין,
אָבֵל אִיכָא תַד מְהַנֵּן, לִית לֵן בַּה.

תְּנִיא:

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא:

בְּשֻׁלְשָׁה דְּבָרִים אוֹהֵב אֲנִי אֶת הַמְּדַיִּים:
15 כְּשִׁחֲוֹתְכִין אֶת הַבְּשָׂר,
אֵין חוֹתְכִין אֱלֹא עַל גְּבִי הַשְּׁלֶחֶן;
כְּשִׁנּוּשְׁקִין, אֵין נוֹשְׁקִין אֱלֹא עַל גַּב הַיָּד;
וְכִשְׂיֹעֲצִין, אֵין יוֹעֲצִין אֱלֹא בְּשֻׁדָּה.

אָמַר רַב אֲדָא בַר אֲהֵבָה:

20 מַאי קִרְאָה?
"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה תְּשׁוּדָה אֶל צֹאנֹו".

תְּנִיא:

אָמַר רַבֵּן גַּמְלִיאֵל:

25 בְּשֻׁלְשָׁה דְּבָרִים אוֹהֵב אֲנִי אֶת הַפְּרֻסְיִים:
הֵן צְנוּעִין בְּאַכִּילְתָּן,
וְצְנוּעִין בְּבֵית הַכֶּסֶף,
וְצְנוּעִין בְּדַבַּר אַחֵר.

30 "אֲנִי צְנוּתִי לְמַקְדָּשִׁי",

תְּנִי רַב יוֹסֵף:

אֵלוֹ הַפְּרֻסְיִים הַמְּקַדְּשִׁין וּמְזַמְּנִין לְגִיהֶנָּם.

רבן גמליאל אומר:

עד שייעלה עמוד השחר.

5 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:
הִלְכָה כְּרַבֵּן גַּמְלִיאֵל.
תְּנִיא:

רבי שמעון בן יוחי אומר:
פְּעָמִים שָׁאַדָּם קוּרָא קְרִיאת שְׁמַע שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּלִילָה,
10 אַחַת קֹדָם שְׁיַעֲלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר,
וְאַחַת לְאַחַר שְׁיַעֲלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר,
וַיּוֹצֵא בְהֵן יְדֵי חוֹכְתּוֹ אַחַת שָׁל יוֹם וְאַחַת שָׁל לִילָה.
הָא גּוּפָא קְשִׁיא!

אָמַרְתָּ "פְּעָמִים שָׁאַדָּם קוּרָא קְרִיאת שְׁמַע שְׁתֵּי פְּעָמִים בְּלִילָה",
15 אֲלָמָא לְאַחַר שְׁיַעֲלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר לִילְיָא הוּא!
וְהָדָר תְּנִי "וַיּוֹצֵא בְהֵן יְדֵי חוֹכְתּוֹ אַחַת שָׁל יוֹם וְאַחַת שָׁל לִילָה",
אֲלָמָא יִמָּא הוּא!
לָא, לְעוֹלָם לִילְיָא הוּא,

וְהָא הִקְרִי לִיה יוֹם, דְּאִיכָא אָנְשֵׁי דְקִימִי בְּתַהִיא שְׁעִתָּא.
20 אָמַר רַב אֲחָא בַר חֲנִינָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:
הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי.

אִיכָא דְמַתְנִי לְהָא דְרַב אֲחָא בַר חֲנִינָא אֲהָא דְתְּנִיא:
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא:
פְּעָמִים שָׁאַדָּם קוּרָא קְרִיאת שְׁמַע שְׁתֵּי פְּעָמִים בַּיּוֹם,
25 אַחַת קֹדָם הִנָּץ הַחֲמָה וְאַחַת לְאַחַר הִנָּץ הַחֲמָה,
וַיּוֹצֵא בְהֵן יְדֵי חוֹכְתּוֹ אַחַת שָׁל יוֹם וְאַחַת שָׁל לִילָה.
הָא גּוּפָא קְשִׁיא!

אָמַרְתָּ "פְּעָמִים שָׁאַדָּם קוּרָא קְרִיאת שְׁמַע שְׁתֵּי פְּעָמִים בַּיּוֹם",
אֲלָמָא קֹדָם הִנָּץ הַחֲמָה יִמָּא הוּא!
30 וְהָדָר תְּנִי "וַיּוֹצֵא בְהֵן יְדֵי חוֹכְתּוֹ אַחַת שָׁל יוֹם וְאַחַת שָׁל לִילָה",
אֲלָמָא לִילְיָא הוּא! [ט].
לָא, לְעוֹלָם יִמָּא הוּא,

וְהָאֵי דְקָרוּ לֵיהּ לִילְיָא, דְּאִיפָּא אָנְשֵׁי דְגָנוּ בְּהָיָא שְׁעָתָא.
אָמַר רַבִּי אֲחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי:
הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁאָמַר מִשׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא.
אָמַר רַבִּי זִירָא:

5

וּבְלָבָד שְׁלֵא יֵאמַר הַשְׁפִּיכְנוּ.

כִּי אֲתָא רַב יִצְחָק בְּרַי יוֹסֵף, אָמַר:

הָא דְרַבִּי אֲחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי,
לָאוּ בְּפְרוּשׁ אֲתָמַר, אֱלֵא מִכְּלָלָא אֲתָמַר,
דְּתַהוּא זִוּגָא דְרַבְּנָן

10

דְּאַשְׁתְּכוּר בְּתַלוּלָא דְבִרְיָה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי,

אֲתוּ לְקַמִּיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי. אָמַר:

”כְּדָאֵי הוּא רַבִּי שְׁמַעוֹן לְסַמְּךָ עָלְיוּ בְּשַׁעַת הַדְּחִיק.”

מַעֲשֵׂה שְׁבָאוּ בְּנֵי מִבֵּית הַמְּשַׁתָּה, אָמְרוּ לוֹ:

15

”לֹא קָרִינוּ אֶת שְׁמֵעָ.”

אָמַר לָהֶם:

”אִם לֹא עָלָה עִמּוּד הַשְּׁחַר, חֲזִיבִין אַתֶּם לְקָרוֹת.”

וְעַד הַשְּׁתָּא לָא שְׁמִיעַ לְהוּ הָא דְרַבְּנָן גַּמְלִיאַל!

20

הָכִי קְאָמְרִי לֵיהּ:

רַבְּנָן פְּלִיגִי עַלְנוֹן וַיְחִיד וְרַבִּים הִלְכָה כְּרַבִּים,

אוּ דְלִמָּא רַבְּנָן כְּנֹתָן סְבִירָא לְהוּ,

וְהָאֵי דְקָאָמְרִי ”עַד תְּצוֹת”, כְּדִי לְהַרְחִיק אָדָם מִן הָעֵבֶרָה?

אָמַר לְהוּ:

25

רַבְּנָן כְּנֹתִי סְבִירָא לְהוּ וְחֲזִיבִין אַתֶּם,

וְהָאֵי דְקָאָמְרִי ”עַד תְּצוֹת”, כְּדִי לְהַרְחִיק אָדָם מִן הָעֵבֶרָה.

וְלֹא זֹו בְּלָבָד, אֱלֵא כָּל מַה שְׁאָמְרוּ חֲכָמִים עַד תְּצוֹת,

30

מִצְוֹתָן עַד שְׁעָלָה עִמּוּד הַשְּׁחַר:

וְרַבְּנָן גַּמְלִיאַל, מִי קְאָמַר ”עַד תְּצוֹת”,

דְּקַתְּנִי ”וְלֹא זֹו בְּלָבָד אָמְרוּ”?

הָכִי קְאָמַר לְהוּ רַבְּנָן גַּמְלִיאַל לְבִנְיָה:

אָפּלוּ לְרַבָּנָן דְּקָאָמְרִי "עַד תְּצוּת",
מְצוֹתָהּ עַד שְׂעֵלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר;
וְהָאֵי דְקָאָמְרִי "עַד תְּצוּת",
כְּדֵי לְתַרְחִיק אָדָם מִן הַעֲבֵרָה.

5

תְּקַטְר תְּלָבִים וְאֶבְרִים,
מְצוֹתָן עַד שְׂעֵלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר;
וְכָל הַנְּאָכְלִין לְיוֹם אֶחָד,
מְצוֹתָן עַד שְׂעֵלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר.
אִם כֵּן, לְמָה אָמְרוּ תְּכַמִּים עַד תְּצוּת?
כְּדֵי לְתַרְחִיק אָדָם מִן הַעֲבֵרָה.

10

וְאֵלוּ אֲכִילַת פְּסָחִים לֹא קִתְּנִי.
וְרַמְיָנְהִי:

15

קְרִיאַת שְׁמַע עֲרַבִּית, וְהַלֵּל בְּלִילֵי פְּסָחִים, וְאֲכִילַת פְּסָח,
מְצוֹתָן עַד שְׂעֵלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר.
אָמַר רַב יוֹסֵף:
לֹא קִשְׂיָא,

20

הָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הָא רַבִּי עֲקִיבָא, דְּתַנְיָא:
"וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה",
רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר:
נֶאֱמַר כָּאן "בְּלִילָה הַזֶּה"

25

וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן "וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה",
מָה לְהֵלֵן עַד תְּצוּת, אִף כָּאן עַד תְּצוּת,
אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא:
וְהֵלֵא כְּבָר נֶאֱמַר:

30

"בְּחַפְזוֹן", עַד שְׁעַת חַפְזוֹן?
אִם כֵּן, מָה תִּלְמַד לֹמַר "בְּלִילָה"?
יְכוּל יְהֵא נֶאֱכַל פְּקֻדָּשִׁים בְּיוֹם?
תִּלְמַד לֹמַר "בְּלִילָה",
בְּלִילָה הוּא נֶאֱכַל וְלֹא בְּיוֹם.
בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה דְּאִית לֵיה גְּזֵרָה שְׁנָה,
אֲצִטְרִיךְ לְמַכְתָּב לֵיה "הַזֶּה",

אֵלָא לְרַבִּי עֲקִיבָא, הָאֵי "תְּנָה", מֵאֵי עֲבִיד לֵיהּ?

לְמַעוּטֵי לִילָה אַחַר הוּא דְאַתָּא,

סְלָקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא,

הוּאִיל וּפְסַח קְדָשִׁים קְלִים וּשְׁלָמִים קְדָשִׁים קְלִים,

5 מֵה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִין לְשַׁנֵּי יָמִים וְלִילָה אַחַד,

אִף פְּסַח נֶאֱכָל שְׁנֵי לַיְלוֹת בְּמִקּוֹם שְׁנֵי יָמִים,

וְיֵהָא נֶאֱכָל לְשַׁנֵּי לַיְלוֹת וַיּוֹם אַחַד,

קָא מִשְׁמַע לֵן "בְּלִילָה תְּנָה",

בְּלִילָה תְּנָה הוּא נֶאֱכָל, וְאִינוּ נֶאֱכָל בְּלִילָה אַחַר.

10 וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, מִ"לֹא תוֹתִירוּ עַד בִּקְרָא" נִפְקָא.

וְרַבִּי עֲקִיבָא, אֵי מִהֶתֶם, הִנֵּה אֲמִינָא מֵאֵי בִקְרָא, בִּקְרָא שְׁנֵי.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לֵךְ, כֹּל בִּקְרָא בִּקְרָא רַאשׁוֹן הוּא.

וְהֵנִי תַנְאֵי כְּהֵנִי תַנְאֵי, דְתַנְיָא:

15 "שֵׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּעָרֵב כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ,

מוֹעֵד צֹאתָךְ מִמִּצְרַיִם",

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר:

בְּעָרֵב אֶתָּה זֹבַח,

וּכְבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ אֶתָּה אוֹכֵל

20 וּמוֹעֵד צֹאתָךְ מִמִּצְרַיִם אֶתָּה שׁוֹרֵף.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר:

בְּעָרֵב אֶתָּה זֹבַח,

כְּבוֹא הַשֶּׁמֶשׁ אֶתָּה אוֹכֵל,

וְעַד מָתֵי אֶתָּה אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ?

25 עַד מוֹעֵד צֹאתָךְ מִמִּצְרַיִם.

אָמַר רַבִּי אֲבָא:

תְּכַל מוֹדִים,

כְּשֶׁנִּגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לֹא נִגְאָלוּ אֶלָּא בְּעָרֵב, שֶׁנֶּאֱמַר:

"הוֹצִיאָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לִילָה",

30 וּכְשֶׁיֵּצְאוּ, לֹא יֵצְאוּ אֶלָּא בַיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר:

"מִמִּתְחַרַּת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם רְמָה",

עַל מָה נִחְלָקוּ?

על שַׁעַת חֲפֹזוֹן,

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה סָבַר:

מֵאֵי חֲפֹזוֹן? חֲפֹזוֹן הַמְצָרִים.

וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר:

מֵאֵי חֲפֹזוֹן? חֲפֹזוֹן דִּישְׂרָאֵל.

תַּנְיָא נִמְי הָכִי:

5

”הוֹצִיאָךְ יי אֱלֹהֶיךָ מִמְצָרִים לִילָה,”

וְכִי בַלִּילָה יֵצְאוּ? וְהֲלֹא לֹא יֵצְאוּ אֵלָא בַּיּוֹם, שְׁנֵאמַר:

”מִמְחֻרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיַד רַמָּה?”

אֵלָא מִלְמַד שֶׁהִתְחִילָה לָהֶם גְּאֻלָּה מִבְּעַרְבֵי.

10

”דְּבַר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם,

וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רַעוּתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב.”

אָמְרֵי דְבֵי רַבִּי יִנְאִי:

15

אֵין ”נָא” אֵלָא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה.

אָמַר לִיהַּ תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה:

”בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ לֶךְ וְאָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל:

בְּבִקְשָׁה מִכֶּם שְׂאֵלוּ מִמְצָרִים כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב,

שְׁלֹא יֹאמַר [ט:] אוֹתוֹ צְדִיק:

20

”וְנַעֲבְדוּם וְעֵנוּ אֹתָם” קִיָּם בְּהֶם,

”וְאֹתְרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל” לֹא קִיָּם בְּהֶם!

אָמְרוּ לוֹ:

”וּלְוֹאֵי שְׂנֵאָא בְּעַצְמָנוּ!”

מִשָּׁל לְאָדָם שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים

25

וְהָיוּ אוֹמְרִים לוֹ בְּנֵי אָדָם:

”מוֹצִיאִין אוֹתְךָ לְמַחֵר מִבֵּית הָאֲסוּרִין

וְנוֹתְנִין לֶךְ מִמוֹן תְּרִבָּה,”

וְאוֹמַר לָהֶם:

”בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, הוֹצִיאוּנִי הַיּוֹם וְאֵינִי מִבְּקֵשׁ כְּלוּם.”

30

”וַיִּשְׁאֲלוּם,”

אָמַר רַבִּי אֲמִי:

מִלְמַד שֶׁהַשְּׂאִילוּם בְּעַל כְּרַחֲם.
אֵיכָּא דְאָמְרִי, בְּעַל כְּרַחֲם דְּמַצְרִים,
וְאֵיכָּא דְאָמְרִי, בְּעַל כְּרַחֲם דְּיִשְׂרָאֵל.
מֵאֵן דְּאָמַר בְּעַל כְּרַחֲם דְּמַצְרִים, דְּכַתִּיב:
5 "וַיִּגְנוּ בֵּית תְּחִלָּק שְׁלָל".
מֵאֵן דְּאָמַר בְּעַל כְּרַחֲם דְּיִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם מִשּׁוּי.

"וַיִּנְצְלוּ אֶת מַצְרַיִם",
אָמַר רַבִּי אַמִּי:
10 מִלְמַד שֶׁעֲשָׂאוּהָ כְּמַצוּדָה שְׂאִין בָּהּ דְּגָן.
וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר:
עֲשָׂאוּהָ כְּמַצוּלָה שְׂאִין בָּהּ דְּגָיִם.

"אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה",
15 אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁהָ:
"לֵךְ אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל:
אֲנִי הֵייתִי עִמָּכֶם בְּשַׁעֲבוּד זֶה,
וְאֲנִי אֶהְיֶה עִמָּכֶם בְּשַׁעֲבוּד מַלְכוּת."
אָמַר לְפָנָיו:

20 "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, דִּיָּה לְצָרָה בְּשַׁעֲתָהּ!"
אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:
"לֵךְ אָמַר לָהֶם: אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם".

"עַנְנִי יי עַנְנִי",
25 אָמַר רַבִּי אַבְהוּ:
לְמָה אָמַר אֵלֵיהּוּ "עַנְנִי" שְׁתִּי פְעָמִים?
מִלְמַד שֶׁאָמַר אֵלֵיהּוּ לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא:
רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,

עַנְנִי שֶׁתִּרְדֵּ אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל כָּל אֲשֶׁר עַל הַמְּזֻבָּח,
30 וְעַנְנִי שֶׁתְּפִסִּית דַּעְתָּם כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים הֵם,
שְׁנֵאמַר: "וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת לִבָּם אַחֲרֵינִית".

מתניתין:

מאימתי קורין את שמע בשחרית?

משכיר בין תקלת ללבן.

5

רבי אליעזר אומר:

בין תקלת לברתי.

עד הגן החמה.

רבי יהושע אומר:

עד שלש שעות,

10

שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות.

הקורא מפאן ואילף לא הפסיד, כאדם הקורא בתורה.

גמרא:

מאי בין תקלת ללבן?

15

אילימא בין גבבא דעמרא חורא לגבבא דעמרא דתכלתא,

הא בליליא נמי מידע דדעי!

אלא בין תקלת שבה ללבן שבה.

תנא:

רבי מאיר אומר:

20

משכיר בין זאב לפלב.

רבי עקיבא אומר:

בין תמור לערוד,

ונאחרים אומרים:

משיראה את תברו רחוק ארבע אמות ויפירנו.

25

אמר רב הונא:

הלכה פאחרים.

אמר אבאי:

לתפלין פאחרים,

לקריאת שמע כותיקין,

30

דאמר רבי יוחנן:

ותיקין היו גומרין אותה עם הגן החמה.

תנא נמי הכי:

ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה,
כדי שישמוך גאלה לתפלה, ונמצא מתפלל ביום.
אמר רבי זירא:

מאי קראה?

5 "ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים".

העיד רבי יוחנן בן אליקים משום קתלא קדישא דבירושלים:
כל הסומך גאלה לתפלה אינו נזוק כל היום כלו.
אמר רבי זירא:

איני? והא אנא סמכי ואתוקי!

10 אמר ליה:

במאי אתוקת?

דאמטיית אפא לבי מלכא.

התם נמי מבעי לך למיהב אגרא למחזי אפי מלכא,
דאמר רבי יוחנן:

15 לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל.

ולא לקראת מלכי ישראל בלבד,

אלא אפלו לקראת מלכי גוים,

שאם יזכה, יבחין בין מלכי ישראל למלכי הגוים.

אמר ליה רבי אלעא לעולא:

20 כי עילת לתתם,

שאל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורה,

דאדם גדול הוא ושמת במצוות.

זמנא חדא סמך גאלה לתפלה ולא פסק חוכא מפומיה כליה יומא.

היכי מצי סמך? והא אמר רבי יוחנן:

25 בתחלה הוא אומר "יי שפתי תפתח",

ולבסוף הוא אומר

"יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי אל אמת",

אמר רבי אלעזר:

תהא בתפלה של ערבית.

30 והא אמר רבי יוחנן:

איזהו בן העולם הבא?

זהו הסומך גאלה של ערבית לתפלה של ערבית!

אלא אָמר רבי אלעזר:

תהא בתפלת המנחה.

רב אָשי אָמר:

אָפלו תימא אַפלהו,

5 וְכִינּוּן דְקַבְעוּתָּהּ רַבְּנָן בְּתַפְלָהּ, כְּתַפְלָהּ אַרְיִכְתָּא דְמִיא.
דְּאִי לָא תִימָא תְּכִי,

עַרְבִית, הִיכִי מְצִי סְמִידָה, וְהָא בְּעֵי לְמִימַר הַשְּׂפִיכְנוּ!

אָלֵא, פִּינּוּן דְתַקִּינוּ רַבְּנָן הַשְּׂפִיכְנוּ, כְּגַאֲלָה אַרְיִכְתָּא דְמִיא.

תְּכָא נְמִי, פִּינּוּן דְקַבְעוּתָּהּ רַבְּנָן בְּתַפְלָהּ, כְּתַפְלָהּ אַרְיִכְתָּא דְמִיא.

10 מְכַדִּי, הָאִי "יְהִי לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִי",

מְשַׁמַּע לְבַסּוּף וּמְשַׁמַּע מַעַקְרָא דְבְּעִינָא לְמִימַר;

מָאִי טַעַמָא תַקְנִינְהוּ רַבְּנָן לְאַחַר שְׁמִנָּה עֶשְׂרֵה בְּרִכּוֹת?

לִימְרוּ מַעַקְרָא!

אָמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי:

15 הוֹאִיל וְלֹא אָמְרוּ דְנֻד אֲלֵא לְאַחַר שְׁמִנָּה עֶשְׂרֵה פְּרָשִׁיּוֹת,

לְפִיכָף תַקִּינוּ רַבְּנָן לְאַחַר שְׁמִנָּה עֶשְׂרֵה בְּרִכּוֹת.

הֲנִי שְׁמִנָּה עֶשְׂרֵה, תִּשַׁע עֶשְׂרֵה הוּיָן!

"אֲשֵׁרִי הָאִישׁ" וְ"לָמָּה רָגַשׁוּ גוֹיִם" תְּדָא פְּרָשָׁה הִיא,

20 דְאָמַר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי:

מָאָה וְשָׁלֹש פְּרָשִׁיּוֹת אָמַר דְנֻד,

וְלֹא אָמַר הַלְלוּיָהּ עַד שְׂרָאָה בְּמַפְלֵתָן שֶׁל רִשְׁעִים, שְׁנֵאָמַר:

"יִתְמוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם,

בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת יי הַלְלוּיָהּ."

25 הֲנִי מָאָה וְשָׁלֹש, מָאָה וְאַרְבַּע הוּיָן!

אָלֵא שְׁמַע מִנָּה,

"אֲשֵׁרִי הָאִישׁ" וְ"לָמָּה רָגַשׁוּ גוֹיִם" תְּדָא פְּרָשָׁה הִיא.

דְאָמַר רבי שמואל בר נחמני אָמר רבי יוחנן: [י.]

כָּל פְּרָשָׁה שְׁהִיתָה תְּבִיבָה עַל דְנֻד,

30 פְּתַח בָּהּ בְּ"אֲשֵׁרִי" וְסִיָּם בָּהּ בְּ"אֲשֵׁרִי",

פְּתַח בְּ"אֲשֵׁרִי", דְכְתִיב:

"אֲשֵׁרִי הָאִישׁ",

וְסִיִּם בְּ"אֲשֶׁרִי", דְּכָתִיב:

"אֲשֶׁרִי כָּל חוֹסֵי בּוֹ".

הִנְהוּ בְּרִיּוֹנֵי דְהוּוּ בְּשִׁבְבוֹתֶיהָ דְרַבִּי מְאִיר,

5

וְהוּוּ קָא מְצַעְרוּ לֵיהּ טוֹבָא.

הִנְהוּ קָא בְּעֵי רַבִּי מְאִיר רַחֲמֵי עֲלוּיָהּוּ פִי הִיכִי דְלְמוֹתוֹ.

אָמְרָה לֵיהּ בְּרוּרִיא דְבִיתָהּוּ:

מְאִי דַעְתָּךְ?

מְשׁוּם דְּכָתִיב "יִתְמוּ חֲטָאִים",

10

מִי כָתִיב חוֹטְאִים? חֲטָאִים כָּתִיב!

וְעוֹד, שְׁפִיל לְסִיפֵיהּ דְקָרָא:

"וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם",

כִּינֵן דְּיִתְמוּ חֲטָאִים, וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם.

אֲלָא בְּעֵי רַחֲמֵי עֲלוּיָהּוּ דְלִהְדְרוּ בְּתִשְׁבּוּבָה,

15

וְרָשָׁעִים עוֹד אֵינָם.

בְּעָא רַחֲמֵי עֲלוּיָהּוּ, וְהִדְרוּ בְּתִשְׁבּוּבָה.

אָמַר לָהּ הִיא צְדוּקִי לְבְרוּרִיא:

כָּתִיב:

20

"רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה".

מְשׁוּם דְּלֹא יִלְדָה, רְנִי!

אָמְרָה לֵיהּ:

שְׁטִיָא! שְׁפִיל לְסִיפֵיהּ דְקָרָא, דְכָתִיב:

"כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר יי",

25

אֲלָא מְאִי "עֲקָרָה לֹא יִלְדָה"?

רְנִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל,

שְׁדוּמָה לְאִשָּׁה עֲקָרָה שְׁלֹא יִלְדָה בְּנִים לְגִיּהֶנָּם כְּנֶתִיכוֹ.

אָמַר לֵיהּ הִיא מִינָא לְרַבִּי אַבְהוּ:

30

כָּתִיב:

"מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ",

וּכְתִיב:

”לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה“.

הי מעשה הנה ברישא?

מכדי, מעשה שאול הנה ברישא, לכתוב ברישא!

אמר ליה:

5

אתון הלא דרשיתון סמוכין, קשיא לכו.

אנן דדרשינן סמוכים, לא קשיא לן,

דאמר רבי יוחנן:

סמוכין מן התורה מנין?

שנאמר:

10

”סמוכים לעד לעולם, עשויים באמת וישר“.

למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג?

שאם יאמר לך אדם ”כלום יש עבד שמורד ברבו?“

אף אתה אומר לו ”כלום יש בן שמורד באביו?“

אלא הנה.

15

הכא נמי הנה.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:

מאי דכתיב:

”פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה“?

20

כנגד מי אמר שלמה מקרא זה?

לא אמרו אלא כנגד הוד אביו שדר בתמשה עולמים ואמר שירה.

דר במעי אמו ואמר שירה, שנאמר:

”ברכי נפשי את יי וכל קרבי את שם קדשו“;

יצא לאויר העולם ונסתפל בפוכבים ומזלות ואמר שירה, שנאמר:

25

”ברכו יי מלאכיו, גברי כת עשי דברו, לשמע בקול דברו!“

ברכו יי כל צבאיו, משרתיו עשי רצונו!“

ינק משרי אמו ונסתפל בדהיה ואמר שירה, שנאמר:

”ברכי נפשי את יי ואל תשכתי כל גמוליו!“

מאי ”כל גמוליו“?

30

אמר רבי אבהו:

שעשה לה דהים במקום בינה.

טעמא מאי?

אמר רב יהודה:

כדי שלא יסתכל במקום ערוה.

רב מתנא אומר:

כדי שלא ינק ממקום הטנפת.

5

ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, שנאמר:

"יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם,

ברכי נפשי את יי הללויה!"

נסתכל ביום המיתה ואמר שירה, שנאמר:

"ברכי נפשי את יי,

10

יי אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת."

מאי משמע העל יום המיתה נאמר?

אמר רבה בר רב שילא:

מסיפא דענינא, דכתיב:

"תסתיר פניך יבהלון,

15

תסף רותם יגעוון, ואל עפרם ישובון."

רב שימי בר עוקבא, ואמרי לה מר עוקבא,

הנה שכית קמיה דרבי שמעון בן פזי,

והוה מסדר אנדתא קמיה דרבי יהושע בן לוי.

אמר ליה:

20

מאי דכתיב:

"ברכי נפשי את יי וכל קרבי את שם קדשו?"

אמר ליה:

בא וראה, שלא כמדת תקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם.

מדת בשר ודם,

25

צר צורה על גבי הכתל,

ואינו יכול להטיל בה רות ונשמה קרבים ובני מעים.

והקדוש ברוך הוא אינו כן,

צר צורה בתוך צורה

ומטיל בה רות ונשמה קרבים ובני מעים.

30

והינו האמרה תנה:

"אין קדוש כיי, כי אין בלתי, ואין צור כאלהינו."

מאי "אין צור כאלהינו"?

אין ציר פאלהינו.

מאי "כי אין בלתך"?

אמר רב יהודה בר מנסיא:

אל תקרי "כי אין בלתך" אלא אין לבלותך,

5

שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר נדם,

מדת בשר נדם, מעשה ידיו מכלין אותו,

והקדוש ברוך הוא מכלה מעשיו.

אמר ליה:

אנא הכי קא אמינא לך,

10

הני חמשה "ברכי נפשי", כנגד מי אמרן דור?

לא אמרן אלא כנגד הקדוש ברוך הוא וכנגד נשמה:

מה הקדוש ברוך הוא מלא כל העולם,

אף נשמה מלאה את כל הגוף;

מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה,

15

אף נשמה רואה ואינה נראית;

מה הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם כלו,

אף נשמה זנה את כל הגוף;

מה הקדוש ברוך הוא טהור,

אף נשמה טהורה;

20

מה הקדוש ברוך הוא יושב בתדרי תדרים,

אף נשמה יושבת בתדרי תדרים.

יבא מי שיש בו חמשה דברים תללו,

וישבת למי שיש בו חמשה דברים תללו.

25

אמר רב המנונא:

מאי הכתיב:

"מי כהתכם ומי יודע פשר דבר"?

מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים?

בין חזקיהו לישעיהו:

30

חזקיהו אמר:

ליתי ישעיהו גבאי,

דהכי אשכתן באליהו דאזל לגבי אחאב.

ישעיהו אמר:

ליתי חזקיהו גבאי,

דהכי אשפתן ביהורם בן אחאב האזל לגבי אלישע.

מה עשה הקדוש ברוך הוא?

5 הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו:

לך ובקר את החולה, שנאמר:

”בַּיָּמִים הָהֵם תָּלָה חֲזַקְיָהוּ לְמוֹת,

וַיָּבֵא אֵלָיו יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אֲמוּן הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו:

כֹּה אָמַר יי: צו לְבִיתְךָ, כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תַחֲיֶה.”

10 מאי ”כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תַחֲיֶה”?

”מֵת אַתָּה” בְּעוֹלָם הַזֶּה, ”וְלֹא תַחֲיֶה” לְעוֹלָם הַבָּא.

אמר ליה:

מאי כלי האי?

אמר ליה:

15 משום דלא עסקת בפרהי ורביה.

אמר ליה:

משום דחזאי לי ברות הקדש דנפקי מנאי בנין דלא מעלו.

אמר ליה:

בהדי כבשי דרחמנא למה לך?

20 מאי דמפקדת אבעי לך למעבד,

ומה דניחא קמיה, קדשא בריך הוא לעבד.

אמר ליה:

השתא הב לי ברתך,

אפשר דגרמא זכותא דידי ודיך ונפקי מנאי בנין דמעלו.

25 אמר ליה:

כבר נגזרה עליך גזרה.

אמר ליה:

בן אמוין, פלה נבואתך וצא!

כך מקבלני מבית אבי אבא:

30 אפלו חרב תדה מנחת על צנארו של אדם,

אל ימנע עצמו מן הרחמים.

אתמר נמי:

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרניהו:
אפלו חרב חדה מנחת על צנארו של אדם,
אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר:
"הן יקטלני, לו איתל". [י:]

5 אָמַר רַבִּי חֲנַן:
אפלו בעל החלומות אומר לו לאדם "למתר הוא מת",
אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר:
"פי ברוב חלומות נהבלים ודברים הרבה, פי את האלהים ירא".
מיד "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל יי".
מאי "קיר"?

10 אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ:
מקירות לבו, שנאמר:
"מע מעי אוחילה קירות לבי המה לי לבי לא אחריש,
פי קול שופר שמעת נפשי תרועת מלחמה".
רבי לוי אמר:

15 על עסקי הקיר.
אמר לפניו:
רבונו של עולם,
ומה שונמית, שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה, החיית את בנה,
אבי אבא, שחפה את ההיכל כלו בכסף ובזהב, על אחת פמה וכמה!
"זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם,
והטוב בעיניך עשיתי".

מאי "והטוב בעיניך עשיתי"?
אמר רב יהודה אמר רב:
25 שסמך גאלה לתפלה.
רבי לוי אמר:
שגנז ספר רפואות.
תנו רבנן:

ששה דברים עשה חזקיהו המלך.
30 על שלש הודו לו, ועל שלש לא הודו לו.
על שלש הודו לו:
גנז ספר רפואות, והודו לו;

כַּתַּת נְחֹשׁ הַנְּחֻשֶׁת, וְהוֹדוּ לוֹ ;
 גָּרַר עֲצָמוֹת אָבִיו עַל מַטֵּה שֶׁל חֻבְלִים, וְהוֹדוּ לוֹ .
 וְעַל שְׁלֹשׁ לֹא הוֹדוּ לוֹ :
 סָתֵם מִי גִיחוּן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ ;
 5 קִצֵּץ הַלְתוֹת הַיֶּכֶל וְשִׁגְרָם לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ ;
 עֵבֶר נִיסָן בְּנִיסָן, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ .
 וּמִי לִית לִיה לְחֻזְקָהּ
 "הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים",
 זֶה נִיסָן וְאֵין אַחַר נִיסָן ?
 10 אֵלָּא טַעָה בְּדַשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל :
 אֵין מַעֲבָרִין אֶת הַשָּׁנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שָׁל אֶדְרָ,
 הוֹאִיל וְרֹאזִי לְקַבְּעוּ נִיסָן .
 סָבַר "הוֹאִיל וְרֹאזִי" לֹא אֶמְרִינָן .
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסִי בֶּן זִמְרָא :
 15 כָּל הַתּוֹלָה בְּזָכוֹת עֲצָמוֹ, תּוֹלִין לוֹ בְּזָכוֹת אַחֲרִים ,
 וְכָל הַתּוֹלָה בְּזָכוֹת אַחֲרִים, תּוֹלִין לוֹ בְּזָכוֹת עֲצָמוֹ .
 מִשָּׁה תָּלָה בְּזָכוֹת אַחֲרִים, שְׁנֵאָמַר :
 "זָכוֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ",
 20 תָּלוּ לוֹ בְּזָכוֹת עֲצָמוֹ, שְׁנֵאָמַר :
 "וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם, לּוּלִי מִשָּׁה בְּחִירוֹ עָמַד בְּפִרְץ לְפָנָיו,
 לְהַשִּׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית".
 חֻזְקָהּ תָּלָה בְּזָכוֹת עֲצָמוֹ, דְּכָתִיב :
 "זָכָר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְחַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ",
 25 תָּלוּ לוֹ בְּזָכוֹת אַחֲרִים, שְׁנֵאָמַר :
 "וַגִּנּוֹתַי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ,
 לְמַעַנִּי וּלְמַעַן הָרֹד עַבְדֵּי".
 וְהִינּוּ הַרְבֵּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לױ :
 מֵאֵי דְכָתִיב :
 30 "הִנֵּה לְשָׁלוֹם מֵר לִי מֵר" ?
 אֶפְלוּ בְּשַׁעָה שְׁשֻׁגַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלוֹם, מֵר הוּא לוֹ .

”נַעֲשֶׂה נָא עֲלֵית קִיר קִטְנָה”.

רַב וּשְׂמוּאֵל,

תָּד אָמַר:

עֲלִיָּה פְּרוּעָה הִיְתָה וְקִרוּיָּה,

וְתָד אָמַר:

אֲכַסְדָּרָה גְּדוּלָּה הִיְתָה וְחִלְקוּיָּה לְשָׁנִים.

בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר ”אֲכַסְדָּרָה”, הִיְנוּ דְכָתִיב ”קִיר”,

אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר ”עֲלִיָּה”, מָאִי קִיר שְׁקִרוּיָּה?

בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר עֲלִיָּה, הִיְנוּ דְכָתִיב ”עֲלִית”,

אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר אֲכַסְדָּרָה, מָאִי ”עֲלִית”?

מְעֵלָה שְׁבַבְתִּים.

”וְנָשִׂים לוֹ שֵׁם מִטָּה וְשִׁלְחָן וְכֶסֶף וּמְנוּרָה”.

אָמַר אַבְיִי, וְאִיתִּימָא רַבִּי יִצְחָק:

הָרוּצָה לְהַנּוֹת, יִהְיֶה כְּאֵלִישַׁע,

וְשָׂאִינוּ רוּצָה לְהַנּוֹת, אֵל יִהְיֶה כְּשִׁמְוֵאל הָרַמְתִּי, שְׁנֵאמַר:

”וְתִשְׁבְּתוּ הָרַמְתָּה כִּי שֵׁם בֵּיתוֹ”.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

שְׁכַל מְקוֹם שְׁהִלְךְ שֵׁם, בֵּיתוֹ עָמוּ.

”וְתֵאמֶר אֵל אִישָׁה:

הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא”,

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא:

מִכָּאן שְׁהָאִשָּׁה מִפְּרֵת בְּאוּרְחִין יוֹתֵר מִן הָאִישׁ.

”קָדוֹשׁ הוּא”, מָנָא יָדַעָה?

רַב וּשְׂמוּאֵל,

תָּד אָמַר:

שְׁלֵא רָאָתָה זָבוּב עוֹבֵר עַל שְׁלִחְנוֹ,

וְתָד אָמַר:

סְדִין שְׁלֵ פִּשְׁתָּן הַצִּיעָה עַל מִטָּתוֹ וְלֹא רָאָתָה קָרִי עָלָיו.

”קָדוֹשׁ הוּא”,

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא:

הוא קדוש, ומשרתו אינו קדוש.

”ויגש גיחזי להדפה”,

אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

שאחזה בהוד פיה.

5

”עובר עלינו תמיד”,

אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב:

כל המארת תלמיד תכמים בתוך ביתו ומנהגו מנכסיו,

מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידין.

10

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב:

אל יעמד אדם במקום גבוה ויתפלל,

אלא במקום נמוך ויתפלל, שנאמר:

”ממעמקים קראתיך יי”.

15

תניא נמי הכי:

לא יעמד אדם לא על גבי כסא

ולא על גבי שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל,

אלא במקום נמוך ויתפלל,

לפי שאין גבהות לפני המקום, שנאמר:

”ממעמקים קראתיך יי”,

20

וכתיב:

”תפלה לעני כי יעטף”.

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב:

25

המתפלל צריך שיכונן את רגליו, שנאמר:

”ורגליהם רגל ישרה”.

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב:

מאי דכתיב:

30

”לא תאכלו על הדם”?

לא תאכלו קדם שתתפללו על הדם.

אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן:

אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב:
כל האוכל ושותה ואתר כף מתפלל,
עליו הפתוב אומר:

5

"ואתי השלכת אחרי גויך"
אל תקרי "גויך" אלא גאיך;

אמר הקדוש ברוך הוא:

לאחר שנתגאה זה, קבל עליו מלכות שמים!

10

רבי יהושע אומר: עד שלש שעות.

אמר רב יהודה אמר שמואל:
הלכה כרבי יהושע.

15

תקורא מפאן ואילך לא הפסיד.

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא:
ובלבד שלא יאמר "יוצר אור".
מיתבי:

20

תקורא מפאן ואילך לא הפסיד,
כאדם שהוא קורא בתורה,
אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה.
תיובתא דרב חסדא,
תיובתא.

25

איפא דאמרי:

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא:
מאי "לא הפסיד"? שלא הפסיד ברכות.
תניא נמי הכי:

30

תקורא מפאן ואילך לא הפסיד,
כאדם שקורא בתורה,

אָבֵל מִבְּרַךְ הוּא שְׂתִים לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֶיהָ.

אָמַר רַבִּי מְנַי:

גְּדוּל הַקּוֹרָא קְרִיאת שְׁמַע בְּעוֹנְתָהּ יוֹתֵר מִהָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה,

מִדִּקְתָּנִי "הַקּוֹרָא מִכָּאן וְאֵילָף לֹא הִפְסִיד,

כְּאֵדָם הַקּוֹרָא בַּתּוֹרָה",

מִכָּלֵל הַקּוֹרָא בְּעוֹנְתָהּ עֲדִיף.

5

מִתְנִיתִין:

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים:

בְּעֶרְב כֹּל אֶדָם יִטוּ וְיִקְרוּ, וּבִבְקָר יַעֲמִדוּ,

שֶׁנֶּאֱמַר "וּבִשְׂכַבְךָ וּבִקּוֹמְךָ".

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים:

כֹּל אֶדָם קוֹרָא כְּדָרְכוֹ,

שֶׁנֶּאֱמַר "וּבִלְכַתְּךָ בְּדֶרֶךְ".

15

אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר "וּבִשְׂכַבְךָ וּבִקּוֹמְךָ"?

בְּשַׁעַת שְׁבִי אֶדָם שׁוֹכְבִים וּבְשַׁעַת שְׁבִי אֶדָם עוֹמְדִים.

אָמַר רַבִּי טְרַפּוֹן:

אֲנִי הִיִּיתִי בָּא בְּדֶרֶךְ,

וְהִטִּיתִי לְקִרְוֹת, כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי,

וְסִפְּנִיתִי בְּעֲצָמֵי מִפְּנֵי הַלֶּסְטִים.

20

אָמְרוּ לוֹ:

כְּדֵי הִיִּית לְחוּב בְּעֲצָמְךָ,

שְׁעָבְרָתָּ עַל דַּבְּרֵי בֵּית הַלֵּל.

25

[י.א.]

גְּמָרָא:

בְּשִׁלְמָא בֵּית הַלֵּל,

קָא מִפְּרָשֵׁי טַעְמִיהוּ וְטַעְמָא דְּבֵית שְׁמַאי,

30

אֵלָא בֵּית שְׁמַאי, מָאִי טַעְמָא לָא אָמְרֵי כְּבֵית הַלֵּל?

אָמְרֵי לָךְ בֵּית שְׁמַאי,

אִם כֵּן, גִּימָא קָרָא בְּבִקְרָא וּבְעֶרְב!

מָאִי בְּשְׂכַבְךָ וּבִקּוֹמְךָ?

בְּשַׁעַת שְׂכִיבָה, שְׂכִיבָה מִמֶּשׁ,

35

וּבְשַׁעַת קִימָה, קִימָה מִמֶּשׁ.

וּבֵּית שְׁמַאי, הָאִי "וּבִלְכַתְּךָ בְּדֶרֶךְ", מָאִי עֲבִיד לְהוּ?

ההוא, מבְּעֵי לְהוּ לְכַדְתִּינִיא:

”בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ”

פְּרַט לְעוֹסֵק בַּמְצוּחָה;

”וּבִלְכַתְּךָ בְּדֶרֶךְ”

פְּרַט לְחַתָּן.

מִכָּאן אָמְרוּ:

הַכּוֹנֵס אֶת הַתְּבוּלָה פְּטוּר, וְאֵת הָאֱלֻמָּנָה חַיֵּב.

מֵאִי מִשְׁמַע?

אָמַר רַב פּפָּא:

כִּי דֶרֶךְ,

מֵה דֶרֶךְ רְשׁוּת, אֵף כָּל רְשׁוּת.

מִי לֹא עָסְקִינָן דְּקָא אֲזִיל לְדַבֵּר מְצוּחָה,

וְאֶפְלוּ הֲכִי אָמַר רַחֲמֵנָא לְקַרְי?

אִם כֵּן, לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא בְּשִׁבְתְּךָ וּבִלְכַתְּךָ!

מֵאִי ”בְּשִׁבְתְּךָ וּבִלְכַתְּךָ”?

בְּשִׁבְתְּךָ הִידְךָ וּבִלְכַתְּךָ הִידְךָ הוּא דְמַחֲיִבְתָּ,

הָא דְמְצוּחָה פְּטִירְתָּ.

אִי הֲכִי, אֶפְלוּ כּוֹנֵס אֶת הָאֱלֻמָּנָה נְמִי!

הָאִי טְרִיד וְהָאִי לֹא טְרִיד.

אִי מְשׁוּם טְרִידָא, אֶפְלוּ טְבַעָה סְפִינְתוֹ בֵּינָם נְמִי!

וְכִי תִימָא, הֲכִי נְמִי,

אֲלֻמָּה אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרַי וְזָבְדָא אָמַר רַב:

אֲבַל חַיֵּב בְּכָל הַמְצוּחוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה,

חוּץ מִן הַתְּפִלִּין, שֶׁהֲרִי נֹאמַר בְּהֵם פְּאָר, שְׁנֹאמַר:

”פְּאָרְךָ חֲבוּשׁ עָלֶיךָ”.

הֲתָם טְרִיד טְרִידָא דְמְצוּחָה, הֲכָא טְרִיד טְרִידָא דְרְשׁוּת.

וּבֵית שְׁמַאי, הֵהוּא מְבַעֵי לְהוּ פְּרַט לְשְׁלוּחֵי מְצוּחָה,

וּבֵית הַלֵּל אָמְרִי:

מִמִּילָא שְׁמַע מִנָּה דְאֶפְלוּ בְּדֶרֶךְ נְמִי קַרְי.

תְּנוּ רַבָּנָן:

בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים:

עומדין וקורין, יושבין וקורין, ומטין וקורין,
הולכין בהרף וקורין, עושין במלאכתן וקורין.
ומעשה ברבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה,
שהיו מסבין במקום אחד,

5 והיה רבי ישמעאל מטה ורבי אלעזר בן עזריה זקוף.
כיון שהגיע זמן קריאת שמע, הטה רבי אלעזר וזקף רבי ישמעאל.
אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לרבי ישמעאל:
ישמעאל אחי, אמשל לך משל למה הדבר דומה.
משל לאחד שאומרים לו:

10 זקוף מגדל!
אמר להם:
יהיה כנגד המשחיתים.

אף כך אתה, כל זמן שאני זקוף, אתה מטה,
עכשו פשאני הטתי אתה זקפת!

15 אמר לו:

אני עשיתי כדברי בית הלל, ואתה עשית כדברי בית שמאי,
ולא עוד, אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות.

מאי "ולא עוד"?

וכי תימא בית הלל נמי אית להו "מטין",

20 הגי מלי, דמטה ואתא מעקרא,

אבל הלא, כיון דעד השתא הוית זקוף והשתא מטה,

אמרי, שמע מנה כבית שמאי סבירא להו,

שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות.

25 תגי רב יחזקאל:

עשה כדברי בית שמאי, עשה;

כדברי בית הלל, עשה.

רב יוסף אמר:

עשה כדברי בית שמאי, לא עשה ולא כלום, דתנן:

30 מי שהיה ראשו ורבו בספה ושלחנו בתוך הבית,

בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין.

אמרו להם בית הלל לבית שמאי:

מַעֲשֵׂה שְׁהַלְכוּ זַקְנֵי בֵּית שְׁמַאי וְזַקְנֵי בֵּית הַלֵּל
לְבַקֵּר אֶת רַבֵּי יוֹחָנָן בֶּן הַחֹרְנִית,
מִצְאוּהוּ שְׁהֵיךָ רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ בַּסֶּכֶה וְשִׁלְחָנוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת,
וְלֹא אָמְרוּ לוֹ כְּלוּם.

5

אָמְרוּ לָהֶם:

מִשֶּׁם רְאִיָּה!

אִף הֵם אָמְרוּ לוֹ:

אִם כֵּן הָיִיתָ נוֹהֵג, לֹא קִיַּמְתָּ מִצְוֹת סֶכֶה מִיָּמֶיךָ.

רַב נְחֻמָּן בַּר יִצְחָק אָמַר:

10

עֲשֵׂה כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי, חֲיִיב מִיתָה, דִּתְנִן:

אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן:

אֲנִי הָיִיתִי בָּא בַּדֶּרֶךְ,

וְהִטְתִּי לַקְרוֹת כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי,

וְסַפְנִיתִי בְּעֵצְמִי מִפְּנֵי הַלְּסָטִים.

15

אָמְרוּ לוֹ:

כִּדְאֵי הָיִיתָ לְחֹב בְּעֵצְמְךָ,

שְׁעַבְרֶתָ עַל דַּבְּרֵי בֵּית הַלֵּל.

מִתְנִיתִין:

20

בְּשַׁחַר מִבְּרֶךְ שְׁתִּים לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ,

וּבְעֶרֶב מִבְּרֶךְ שְׁתִּים לְפָנֶיהָ וְשְׁתִּים לְאַחֲרֶיהָ,

אַחַת אֲרוּכָה וְאַחַת קִצְרָה.

מִקּוּם שְׁאָמְרוּ לְהֶאָרִיךְ, אֵינוֹ רֵשָׁאֵי לְקַצֵּר;

לְקַצֵּר, אֵינוֹ רֵשָׁאֵי לְהֶאָרִיךְ;

25

לְחַתֵּם, אֵינוֹ רֵשָׁאֵי שְׁלֹא לְחַתֵּם;

שְׁלֹא לְחַתֵּם' אֵינוֹ רֵשָׁאֵי לְחַתֵּם.

גְּמָרָא:

מֵאֵי מִבְּרֶךְ?

30

אָמַר רַבִּי יְעֻקֵּב אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: [יא:]

”יּוֹצֵר אוֹר וּבּוֹרֵא חֹשֶׁךְ.”

לִימָא ”יּוֹצֵר אוֹר וּבּוֹרֵא נֶגֶה”!

פִּדְכָתִיב קְאָמְרִינֵן.

אַלָּא מְעַתָּה, "עֲשֵׂה שְׁלוֹם וּבוֹרָא רַע"

מִי קָא אָמְרִינֵן פִּדְכָתִיב?

אַלָּא פְּתִיב "רַע" וְקְרִינֵן "הַפֵּל", לִישָׁנָא מְעַלְיָא.

5

הָכָא נְמִי לִימָא "נִגְה", לִישָׁנָא מְעַלְיָא!

אַלָּא אָמַר רַבָּא:

כְּדִי לְהַזְכִּיר מִדַּת יוֹם בְּלִילָה וּמִדַּת לַיְלָה בְּיוֹם.

בְּשִׁלְמָא מִדַּת לַיְלָה בְּיוֹם, כְּדָאָמְרִינֵן "יּוֹצֵר אוֹר וּבוֹרָא חֲשָׁךְ",

אַלָּא מִדַּת יוֹם בְּלִילָה, הִיכִי מְשַׁפְּחַתְּ לָהּ?

10

אָמַר אַבְי:

"גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי חֲשָׁךְ וְחֲשָׁךְ מִפְּנֵי אוֹר".

וְאֵיךְ מָאִי הִיא?

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:

15

"אַהֲבָה רַבָּה".

וְכֵן אוּרִי לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי פִּדְתָּ בְּרִיָּה:

"אַהֲבָה רַבָּה".

תְּנִיָּא נְמִי הָכִי:

אֵין אוֹמְרִים "אַהֲבַת עוֹלָם" אֶלָּא "אַהֲבָה רַבָּה".

20

וְרַבְּנָן אָמְרִי:

"אַהֲבַת עוֹלָם",

וְכֵן הוּא אוֹמַר:

"וְאַהֲבַת עוֹלָם אַהֲבַתִּיךָ עַל כֵּן מְשַׁכְּתִיךָ חֶסֶד".

25

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:

הַשְּׂכִימִים לְשָׁנוֹת עַד שְׁלֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע, צְרִיף לְבָרַךְ;

מְשַׁקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, אֵין צְרִיף לְבָרַךְ.

שְׂכָבֵר נִפְטָר בְּ"אַהֲבָה רַבָּה".

אָמַר רַב הוּנָא:

30

לְמַקְרָא צְרִיף לְבָרַךְ, וְלַמְדַּרְשׁ אֵין צְרִיף לְבָרַךְ.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר:

לְמַקְרָא וְלַמְדַּרְשׁ צְרִיף לְבָרַךְ, לַמְשַׁנֵּה אֵין צְרִיף לְבָרַךְ.

ורבי יוחנן אָמר:

אף למשנה נמי צריך לברך, אבל לתלמוד אין צריך לברך.

ורבא אָמר:

אף לתלמוד צריך לברך,

האמר רב תיא בר אשי:

זמנין סגיאין הנה קאימנא קמיה דרב

לתנויי פרקין בספרא דבי רב,

הנה מקדיים וקא משי ידיה ובריך ומתני לן פרקין.

5

מאי מברך?

אמר רב יהודה אמר שמואל:

“אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעסק בדברי תורה.”

ורבי יוחנן מסיים בה הכי:

“הערב נא יי אלהינו את הדברי תורתך

בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל,

ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל

כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך,

ברוך אתה יי, המלמד תורה לעמו ישראל.”

ורב המנונא אָמר:

“אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו,

ברוך אתה יי, נותן התורה.”

אמר רב המנונא:

זו היא מעלה שבברכות,

הלכך לימרינהו לבלהו.

15

20

25

תנן התם:

אמר להם המונה: “ברכו ברכה אחת!”

והם ברכו,

וקראו עשרת הדברות, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר,

וברכו את העם שלש ברכות:

אמת ויציב, ועבודה, וברכת פהנים.

ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא.

30

מאי "ברכה אחת"?

כי הא דרבי אבא ורבי יוסי בר אבא,
אקלעו ליה הוא אתרא, בעו מניהו:

"מאי ברכה אחת?"

5 לָא הָנָה בִּידֵיהּ.

וְאָתוּ שִׁילוּהָ לְרַב מִתְנָה,

לָא הָנָה בִּידֵיהּ.

אָתוּ שִׁילוּהָ לְרַב יְהוּדָה,

אָמַר לְהוּ:

10 הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל:

"אֲהֵבָה רַבָּה".

וְאָמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
"יּוֹצֵר אוֹר".

כִּי אָתָּא רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר:

15 הָא דְרַבִּי זְרִיקָא, לָאוּ בְּפִרוּשׁ אֲתָמַר, אֱלָא מִכְּלָלָא אֲתָמַר,

הָאֵמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אַמִּי אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
זֹאת אוֹמְרָת, בְּרִכּוֹת אֵין מְעַכְבוֹת זֹאת זֹה.

אִי אָמַרְתָּ, בְּשִׁלְמָא, "יּוֹצֵר אוֹר" הוּוּ אָמַרְתָּ,

הֵינּוּ דְבְרִכּוֹת אֵין מְעַכְבוֹת זֹאת זֹה,

20 דִּלְגָא קָא אָמַרְתָּ "אֲהֵבָה רַבָּה". [יב.]

אֱלָא אִי אָמַרְתָּ "אֲהֵבָה רַבָּה" הוּוּ אָמַרְתָּ,

מַאי "בְּרִכּוֹת אֵין מְעַכְבוֹת זֹאת זֹה"?

דִּלְמָא הָאִי דִּלְגָא אָמַרְתָּ "יּוֹצֵר אוֹר",

מִשּׁוּם דִּלְגָא מְטָא זְמַן יּוֹצֵר אוֹר,

25 וְכִי מְטָא זְמַן "יּוֹצֵר אוֹר", הוּוּ אָמַרְתָּ.

וְאִי מִכְּלָלָא מַאי?

דְּאִי מִכְּלָלָא, לְעוֹלָם "אֲהֵבָה רַבָּה" הוּוּ אָמַרְתָּ,

וְכִי מְטָא זְמַן "יּוֹצֵר אוֹר" הוּוּ אָמַרְתָּ לִּיהּ.

וּמַאי "בְּרִכּוֹת אֵין מְעַכְבוֹת זֹאת זֹה"?

30 סֵדֵר בְּרִכּוֹת.

וְקוּרִינְ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, שְׁמַע, וְהִיָּה אִם שְׁמוּעָ, וַיֵּאמֶר,

אָמַת וַיִּצִיב, וַעֲבוּדָה וּבִרְכַת פְּהָנִים.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:

אִף בַּגְּבוּלֵינָא בִקְשׁוּ לְקָרוֹת כֶּן,

אֲלָא שְׂכָרָא בְטָלוּם מִפְּנֵי תְרַעְמַת הַמֵּינִין.

תַּנְיָא נְמִי הָכִי:

רַבִּי נִתָּן אוֹמֵר:

בַּגְּבוּלֵינָא בִקְשׁוּ לְקָרוֹת כֶּן,

אֲלָא שְׂכָרָא בְטָלוּם מִפְּנֵי תְרַעְמַת הַמֵּינִין.

רַבָּה בַר בַּר חֲנָה סָבַר לְמַקְבְּעִינְהוּ בְסוּרָא.

אָמַר לִיה רַב חֲסֵדָא:

כָּבַר בְטָלוּם מִפְּנֵי תְרַעְמַת הַמֵּינִין.

אָמִימַר סָבַר לְמַקְבְּעִינְהוּ בְנִהְרָדְעָא.

אָמַר לִיה רַב אֶשִׁי:

כָּבַר בְטָלוּם מִפְּנֵי תְרַעְמַת הַמֵּינִין.

וּבִשְׁבַת מוֹסִיפִין בְּרַכָּה אַחַת לְמִשְׁמַר הַיּוֹצֵא.

מֵאִי "בְּרַכָּה אַחַת"?

אָמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ:

מִשְׁמַר הַיּוֹצֵא אוֹמֵר לְמִשְׁמַר הַנִּכְנָס:

"מִי שֶׁשָּׁכַן אֶת שְׁמוֹ בְּבֵית הַזֶּה,

הוּא יִשְׁכֵּן בִּינְיָכֶם אַהֲבָה וְאַחֲוָה וְשָׁלוֹם וְרֵיעוּת."

מְקוֹם שְׁאֲמָרוֹ לְהֶאָרִיךְ.

פְּשִׁיטָא!

הֵיכָא דְקָא נְקִיט כְּסָא דְחִתְמָרָא בִּידֵיהּ,

וְקָסְבַר דְּשִׁכְרָא הוּא,

וּפְתַח וּמְבָרַךְ אַדְעָתָא דְּשִׁכְרָא וְסִיִּים בְּדִתְמָרָא, יֵצֵא,

דְּאִי נְמִי אִם אָמַר "שֶׁהַכֵּל נִהְיָה בְּדָבָרוֹ", יֵצֵא, דְּהָא תַּנּוּן:

על כלם אם אמר "שהכל נהיה בדברו", יצא.

אלא היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה,
וקסבר דחמרא הוא,

פתח ובריך אדעתא דחמרא וסיים בדשכרא, מאי?

בית עקר ברכה אולינן, או בית חתימה אולינן?
תא שמע:

שחרית, פתח ב"יוצר אור" וסיים ב"מעריב ערבים", לא יצא,

פתח ב"מעריב ערבים" וסיים ב"יוצר אור", יצא;

ערבית, פתח ב"מעריב ערבים" וסיים ב"יוצר אור", לא יצא,

פתח ב"יוצר אור" וסיים ב"מעריב ערבים", יצא.

כללו של דבר:

הכל הולך אחר החתום.

שאני התם דקאמר "ברוך יוצר המאורות".

הניחא לרב, דאמר

"כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה",

שפיר,

אלא לרבי יוחנן, דאמר

"כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה",

מאי איפא למימר?

אלא כינן דאמר רבה בר עולא:

"כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום",

כי קאמר ברכה ומלכות מעקרא, אתרוניהו קאמר.

תא שמע מסיפא:

"כללו של דבר: הכל הולך אחר החתום",

"כללו של דבר", לאתויי מאי? לאו לאתויי הא דאמרן!

לא, לאתויי נהמא ותמרי.

היכי דמי?

אילימא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל,

ופתח אדעתא דתמרי וסיים בדנהמא, הינו בעינן!

לא, צריכא,

כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל,

ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי, יצא,

דאָפּלוּ סײַם בּדנָהמָא נמי יצא.

מאי טעמא?

דתמרי נמי מיזן זיני.

5

אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב:

כל שלא אמר "אמת ויציב" שחרית,

ו"אמת ואמונה" ערבית,

לא יצא ידי חובתו, שנאמר:

"להגיד בבקר חסדך, ואמונתך בלילות."

10

ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב:

המתפלל, כשהוא כורע, כורע ב"ברוך",

וכשהוא זוקף, זוקף בשם.

אמר שמואל:

15

מאי טעמא דרב?

דכתיב:

"וי זוקף כפופים".

מתיבי:

"מפני שמי נחת הוא";

20

מי כתיב "בשמי"? "מפני שמי" כתיב!

אמר ליה שמואל לחיא בר רב:

"בר אוריזאן, תא ואימא לך מלתא מעליתא דאמר אבוך.

הכי אמר אבוך:

כשהוא כורע, כורע ב"ברוך",

25

כשהוא זוקף, זוקף בשם." [יב:]

רב ששת פי כרע, פרע כחזרא;

פי קא זקיף, זקיף כחויא.

30

ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב:

כל השנה כלה, אדם מתפלל

"האל הקדוש", "מלך אוהב צדקה ומשפט",

חוצן מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים,

שמתפלל "תמלך הקדוש" ו"המלך המשפט".

ורבי אלעזר אמר:

אפלו אמר "האל הקדוש, יצא", שנאמר:

"ויגבה יי צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה",

5 אימתי "ויגבה יי צבאות במשפט"?

אלו עשרה ימים שמראש השנה ועד יום הכפורים.

וקאמר "האל הקדוש" מאי הנה עלה?

אמר רב יוסף:

10 "האל הקדוש" ו"מלך אוהב צדקה ומשפט".

רבה אמר:

"תמלך הקדוש" ו"המלך המשפט".

והלכתא כרבה.

15 ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב:

כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש נקרא חוטא, שנאמר:

"גם אנכי, חלילה לי מחטא ליי, מחדל להתפלל בעדכם".

אמר רבא:

אם תלמיד תכמים הוא, צריך שיחלה עצמו עליו.

20 מאי טעמא?

אילימא, משום דכתיב:

"ואין חלה מכם עלי וגלה את אונאי".

הלמא מלך שאני!

אלא מהכא:

25 "ואני בחלותם לבושי שק עניתי בצום נפשי,

ותפלתי על חיקי תשוב".

ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב:

כל העושה דבר עברה ומתבייש בו,

30 מוחלין לו על כל עונותיו, שנאמר:

"למען תזכרי נבשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלמתך,

בכפרי לך לכל אשר עשית נאם אדני יי."

הלמא צבור שאני!

אלא מהכא:

"ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אתי?

5

ויאמר שאול: צר לי מאד, ופּלשתיים נלחמים בי,

ואלהים סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלמות,

ואקראה לך להודיעני מה אעשה."

ואלו אורים ותמים לא קאמר!

משום דקטליה לגוב עיר הפהגים.

10

ומנין דאחילו ליה מן שמיא?

שנאמר:

"ומחר אתה ובניך עמי."

ואמר רבי יוחנן:

"עמי", במחיצתי.

15

ורבנן אמרי מהכא:

"והוקענום ליי בגבעת שאול בחיר יי".

יצתה בת קול ואמרה "בחיר יי",

אמר רבי אבהו בן זוטרתאי אמר רב יהודה בר זבידא:

בקשו לקבע פרשת בלק בקריאת שמע,

20

ומפני מה לא קבעוה? משום טרח צבור.

מאי טעמא?

אילימא משום דכתיב בה:

"אל מוציאם ממצרים",

לימא פרשת רבית ופרשת משקלות,

25

דכתיב בהן יציאת מצרים!

אלא אמר רבי יוסי בר אבין:

משום דכתיב בה האי קרא:

"פרע שכב פארי, וכלביא מי קימנו".

ולימא האי פסוקא ותו לא!

30

גמירי:

כל פרשה דפסקה משה רבינו, פסקינן;

דלא פסקה משה רבינו, לא פסקינן.

פְּרֹשֶׁת צִיצִית, מִפְּנֵי מָה קִבְּעוּהָ ?

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר חַבִּיבָא :

מִפְּנֵי שֵׁשׁ בָּהּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים :

5 מִצְנַת צִיצִית, יְצִיאַת מִצְרַיִם, עוֹל מִצְוֹת,

וְדַעַת מֵינִים, הִרְהוּר עֲבָרָה וְהִרְהוּר עֲבוּדָה זָרָה.

בְּשִׁלְמָא הֲנִי תַלְתָּ, מִפְּרָשָׁן :

עוֹל מִצְוֹת, דְּכַתִּיב :

”וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי”;

10 צִיצִית, דְּכַתִּיב :

”וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְּפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדוֹרֹתָם,

וְנִתְּנוּ עַל צִיצִת הַכֶּנֶף פֶּתִיל תְּכֵלֶת.”

יְצִיאַת מִצְרַיִם, דְּכַתִּיב :

”אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.”

15 אֵלָּא דַעַת מֵינִים, הִרְהוּר עֲבָרָה וְהִרְהוּר עֲבוּדָה זָרָה, מְנַלְן ?

דְּתַנִּיא :

”אֲתַרִּי לְבַבְכֶם,”

זו מֵינֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר :

”אָמַר נָבֵל בְּלָבוֹ אֵין אֱלֹהִים”;

20 ”אֲתַרִּי עֵינֵיכֶם,”

זֶה הִרְהוּר עֲבָרָה, שְׁנֵאמַר :

”נִיאמַר שְׁמִשׁוֹן אֶל אָבִיו: אוֹתָהּ קַח לִי, כִּי הִיא יִשְׂרָה בְּעֵינַי”;

”אֲתֶם זָנִים,”

זֶה הִרְהוּר עֲבוּדָה זָרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר :

25 ”וַיִּזְנוּ אֲתַרִּי הַבְּעָלִים.”

מִתְנִיתִין :

מִזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה :

30 תַּרִּי אֲנִי כִכֵּן שִׁבְעִים שָׁנָה,

וְלֹא זָכִיתִי שִׁתְּאָמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת,

עַד שִׁדְרָשָׁה בֶּן זֻמָּא, שְׁנֵאמַר :

”לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ.”

”יְמֵי חַיֶּיךָ”, הַיָּמִים,

"פל ימי חידך", הלילות.
וחכמים אומרים:
"ימי חידך", העולם הזה,
"פל ימי חידך", להביא לימות המשיח.

5

גמרא:

תנא:

אמר להם בן זומא לחכמים:

וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח?

10

והלא כבר נאמר:

"הנה ימים באים נאם יי ולא יאמרו עוד,

חי יי אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים,

כי אם חי יי אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל

מארץ צפונה ומפל הארצות אשר הדרחתים שם."

15

אמרו לו:

לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה,

אלא שתהא שעבוד מלכות עקר ויציאת מצרים טפל.

כיוצא בו אתה אומר:

"לא יקרא שמך עוד יעקב, כי אם ישראל יהיה שמך". [יג.]

20

לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא ישראל עקר ויעקב טפל לו.

וכן הוא אומר:

"אל תזכרו ראשנות, וקדמניות אל תתבננו."

"אל תזכרו ראשנות", זה שעבוד מלכות,

"וקדמניות אל תתבננו", זו יציאת מצרים.

25

"הנני עשה חדשה עתה תצמח",

תני רב יוסף:

זו מלחמת גוג ומגוג.

משל למה הדבר דומה?

30

לאדם שהיה מתלך בדרך ופגע בו זאב, ונצל ממנו,

והיה מספר והולך מעשה זאב;

פגע בו ארי, ונצל ממנו,

והיה מספר והולך מעשה ארי;

פגע בו נחש, ונצל ממנו,

שכח מעשה שניהם, והיה מספר והולך מעשה נחש.
אף כף ישראל, צרות אחרונות משכחות את הראשונות.

5

“אברם, הוא אברהם”,

בתחלה נעשה אב לארם,

ולבסוף נעשה אב לכל העולם כלו,

“שרי, היא שרה”,

בתחלה נעשית שרי לאמתה,

10

ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כלו.

תני בר קפרא:

כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, שנאמר:

“והיה שמך אברהם”,

15

רבי אליעזר אומר:

עובר בלאו, שנאמר:

“ולא יקרא עוד את שמך אברם”,

אלא מעתה, הקורא לשרה שרי, הכי נמי?

התם, קדשא בריך הוא אמר לאברהם:

20

“שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה”.

אלא מעתה, הקורא ליעקב יעקב, הכי נמי?

שאני התם, דהדר אהדריה קרא, הכתיב:

“ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה ויאמר: יעקב יעקב”.

מתיב רבי יוסי בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר זבידא:

25

“אתה הוא יי האלהים אשר בחרת באברם”.

אמר ליה:

התם, נביא הוא דקא מסדר לשבתיה דרחמנא,

מאי דהנה מעקרא.

30

הדרן עלך מאימתי.

